

Rolnummers 5856 en 5859
Arrest nr. 84/2015 van 11 juni 2015

## A R R E S T

---

*In zake* : de beroepen tot gedeeltelijke (artikel 5) of gehele vernietiging van de wet van 30 juli 2013 « houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90<sup>decies</sup> van het Wetboek van strafvordering », ingesteld respectievelijk door de « Ordre des barreaux francophones et germanophone » en door de vzw « Liga voor Mensenrechten » en de vzw « Ligue des Droits de l'Homme ».

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en A. Alen, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

\*

\* \*

## I. Onderwerp van de beroepen en rechtspleging

1. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 21 februari 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 24 februari 2014, heeft de « Ordre des barreaux francophones et germanophone », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Lemmens en Mr. J.-F. Henrotte, advocaten bij de balie te Luik, beroep tot vernietiging ingesteld van artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 « houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90decies van het Wetboek van strafvordering » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 23 augustus 2013).

2. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 24 februari 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 25 februari 2014, is beroep tot vernietiging ingesteld van de voormelde wet van 30 juli 2013 door de vzw « Liga voor Mensenrechten » en de vzw « Ligue des Droits de l'Homme », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. R. Jespers, advocaat bij de balie te Antwerpen.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 5856 en 5859 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

De Ministerraad, bijgestaan door Mr. E. Jacobowitz, Mr. P. Schaffner en Mr. A. Poppe, advocaten bij de balie te Brussel, heeft memories ingediend, de verzoekende partijen hebben memories van antwoord ingediend en de Ministerraad heeft ook memories van wederantwoord ingediend.

Bij beschikking van 3 februari 2015 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers F. Daoût en T. Merckx-Van Goey te hebben gehoord, beslist dat de zaken in staat van wijzen zijn, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 4 maart 2015 en de zaken in beraad zullen worden genomen.

Ingevolge de verzoeken, ingediend binnen voormelde termijn, van de verzoekende partijen om te worden gehoord, heeft het Hof bij beschikking van 3 maart 2015 de dag van de terechtzitting bepaald op 18 maart 2015.

Op de openbare terechtzitting van 18 maart 2015 :

- zijn verschenen :

. Mr. E. Lemmens, Mr. J.-F. Henrotte en Mr. A. Cassart, advocaat bij de balie te Luik, voor de verzoekende partij in de zaak nr. 5856;

. Mr. R. Jespers, voor de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859;

. Mr. P. Schaffner en Mr. A. Poppe, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers F. Daoût en T. Merckx-Van Goey verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- zijn de zaken in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

## II. *In rechte*

- A -

### *Wat het belang van de verzoekende partijen betreft*

A.1.1. De « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* », verzoekende partij in de zaak nr. 5856, baseert zich op artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek en op het arrest van het Hof nr. 126/2005 van 13 juli 2005 teneinde haar belang te verantwoorden om de vernietiging van de bestreden bepaling te vorderen om reden dat zij de situatie van de advocaten en die van de rechtzoekenden die zij verdedigen, rechtstreeks en ongunstig kan raken. De bestreden bepaling zou afbreuk doen aan het beroepsgeheim van de advocaat in zoverre het raadplegen van de bewaarde metagegevens toelaat te bepalen of een advocaat werd geraadpleegd, die advocaat te identificeren, zijn cliënten te identificeren alsook datum en uur van hun communicatie te bepalen. De verzoekende partij steunt op het arrest nr. 10/2008 van 23 januari 2008 om te beweren dat het beroepsgeheim van de advocaat een algemeen beginsel is dat verband houdt met de naleving van de fundamentele rechten.

A.1.2. De vzw « *Liga voor Mensenrechten* », eerste verzoekende partij in de zaak nr. 5859, baseert zich op de artikelen 3 en 4 van haar statuten om haar belang te verantwoorden om de vernietiging van de bestreden wet te vorderen in zoverre deze de fundamentele rechten zou aantasten, in het bijzonder het recht op eerbiediging van het privéleven en bescherming van persoonsgegevens, het recht op vertrouwelijkheid van communicatie, het recht op persoonlijke vrijheid en vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging, de persvrijheid, het recht op eigendom, het beginsel van het recht op een eerlijk proces en om niet te worden gestraft zonder wettelijke bepaling, het recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel, het wettigheidsbeginsel in strafzaken, het rechtszekerheidsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel, alsook het beginsel van vermoeden van onschuld. Het maatschappelijk doel van de verzoekende vzw bestaat erin de voormelde beginselen te beschermen. Een uitgebreide rechtspraak van het Hof zou in die zin zijn opgesteld.

A.1.3. De vzw « *Ligue des Droits de l'Homme* », tweede verzoekende partij in de zaak nr. 5859, zou een belang hebben om in rechte te treden in zoverre haar maatschappelijk doel de bescherming van het recht op een eerlijk proces, van het recht van verdediging, van de persoonlijke vrijheid, van het gelijkheidsbeginsel en van het wettigheidsbeginsel in strafzaken omvat.

### *Ten gronde*

#### *In de zaak nr. 5856*

A.2.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 5856 leidt een enig middel af uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 7, 8 en 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

De bestreden bepaling wordt in die zin bekritiseerd dat zij de gebruikers van telecommunicatie- of elektronische communicatiediensten die onderworpen zijn aan het beroepsgeheim, waaronder de advocaten, en de andere gebruikers van die diensten identiek behandelt zonder rekening te houden met het bijzondere statuut van de advocaat, het fundamentele karakter van het beroepsgeheim waaraan hij onderworpen is en de noodzakelijke vertrouwensrelatie tussen hem en zijn cliënten.

De bestreden bepaling zou eveneens de rechtzoekenden die het voorwerp uitmaken van onderzoeks- of vervolgingsmaatregelen wegens feiten die mogelijk beantwoorden aan de doeleinden van de bewaring van de in het geding zijnde elektronische gegevens, en die welke niet het voorwerp uitmaken van zulke maatregelen, ten onrechte op identieke wijze behandelen.

A.2.2. De verzoekende partij citeert uittreksels uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet die aangeven dat het wetsontwerp tot doel had de richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006 betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG - « Dataretentierichtlijn » genoemd - (hierna : richtlijn 2006/24/EG) en artikel 15, lid 1, van de richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 « betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie) (hierna : richtlijn 2002/58/EG) gedeeltelijk om te zetten.

De verplichtingen inzake bewaring die aan de aanbieders van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten en van openbare communicatienetwerken worden opgelegd, zouden echter buitensporig zijn ten opzichte van de doelstellingen van de wet. Er zou in geen enkele waarborg zijn voorzien met betrekking tot het verzamelen, het bewaren of de toegang tot gegevens die betrekking hebben op advocaten, terwijl die gegevens vertrouwelijk zijn en door het beroepsgeheim worden gedekt.

De verzoekende partij wijst erop dat men, ook al preciseert de bestreden bepaling dat, behoudens andersluidende wettelijke bepaling, geen gegevens mogen worden bewaard waaruit de inhoud van de communicatie kan worden opgemaakt, toch door de gewone kennisname van metagegevens die betrekking zouden kunnen hebben op advocaten te weten zou kunnen komen dat een advocaat werd geraadpleegd, maar ook bepaalde conclusies zou kunnen trekken naar gelang van de omstandigheden. Die situatie zou niet alleen discriminerend zijn tegenover de advocaten, maar ook tegenover de rechtzoekenden.

Er wordt onderstreept dat de bestaansreden van het beroepsgeheim van een advocaat van algemeen belang is. Het gaat erom aan diegenen die dat beroep uitoefenen de noodzakelijke waarborgen te geven inzake geloofwaardigheid, opdat diegenen die zich in vertrouwen tot een advocaat richten, de zekerheid kunnen hebben dat de geheimen die zij aan hun raadsman toevertrouwen, niet aan derden zullen worden onthuld. De bestreden wet zou echter afbreuk doen aan die fundamentele waarborg doordat zij rechtstreeks raakt aan het recht op een eerlijk proces en aan het recht op eerbiediging van het privéleven. Niets zou kunnen verantwoorden dat de in het geding zijnde bepaling de gebruikers van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten en van openbare communicatienetwerken die gehouden zijn tot het beroepsgeheim, en de andere personen die diezelfde diensten gebruiken op identieke wijze behandelt.

A.2.3. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zou zelf hebben bevestigd dat het opslaan, door een overheid, van gegevens die betrekking hebben op iemands privéleven een inmenging vormt in het recht op eerbiediging van het privéleven dat is gewaarborgd bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Om toelaatbaar te zijn, dient die inmenging echter noodzakelijk te zijn, wat impliceert dat zij beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en, in het bijzonder, dat zij evenredig is met het nagestreefde wettige doel. De verzoekende partij citeert ook het arrest van het Hof nr. 127/2013 van 26 september 2013, waarin het Hof herinnerde aan het belang van het beroepsgeheim van een advocaat.

A.2.4. Te dezen wordt de bestreden bepaling verweten dat zij het mogelijk maakt gegevens die gedekt zijn door het beroepsgeheim van de advocaat te bewaren en dat zij gedurende een uiterst lange periode vrije toegang verleent tot de aldus bewaarde metagegevens zonder dat overigens in een mechanisme van controle of beroep is voorzien. De bevoegde autoriteiten zouden probleemloos een strafvervolging kunnen instellen op grond van aldus geraadpleegde vertrouwelijke gegevens. Het ontbreken van een jurisdictionele controle in elk stadium van de procedure, zou niet in overeenstemming zijn met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

A.2.5. Wat de aangeklaagde discriminatie van bepaalde rechtzoekenden betreft, voert de verzoekende partij aan dat er een niet te verwaarlozen risico zou bestaan dat de in het geding zijnde gegevensbanken lichtzinnig worden beheerd door de operatoren die terughoudend zijn ten aanzien van de kostprijs die de nieuwe wettelijke verplichting inhoudt. De bestreden bepaling voorziet in geen enkele waarborg op dat gebied, wat betreft de vertrouwelijke gegevens die zijn gedekt door het beroepsgeheim van een advocaat, en beperkt zich

ertoe de Koning te belasten met het bepalen van de technische en administratieve maatregelen die de operatoren moeten nemen om de bescherming van de bewaarde persoonsgegevens te garanderen.

A.2.6. De verzoekende partij preciseert verder nog dat het uit technisch oogpunt eenvoudig zou zijn de gewone metagegevens en die welke verbonden zijn aan houders van het beroepsgeheim te sorteren door middel van een filtermechanisme bij binnenkomst. De wetgever zou dus de operatoren gemakkelijk kunnen verplichten om nota te nemen van de hoedanigheid «houder van het beroepsgeheim» van een klant en die informatie onderling te delen. De operatoren zouden aldus de metagegevens die worden gegenereerd door de inkomende en uitgaande communicatie van advocaten en van andere houders van het beroepsgeheim niet kunnen toevoegen aan de gegevensbanken die ter uitvoering van de bestreden bepaling zijn samengesteld.

A.2.7. De verzoekende partij preciseert dat, op het ogenblik dat zij haar beroep instelde, bij het Hof van Justitie van de Europese Unie een verzoek tot prejudiciële beslissing aanhangig was gemaakt, ingediend door het Grondwettelijk Hof van Oostenrijk, betreffende de bestaanbaarheid van de bij de bestreden wet omgezette richtlijn 2006/24/EG met de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, die respectievelijk betrekking hebben op de eerbiediging van het privéleven en de bescherming van persoonsgegevens. Zij geeft vervolgens aanzienlijke uittreksels weer uit de conclusie van advocaat-generaal Pedro Cruz Villalón van 12 december 2013. De verzoekende partij is in meerdere opzichten van mening dat de door de advocaat-generaal geformuleerde kritiek zou kunnen worden overgenomen met betrekking tot de bestreden bepaling.

A.2.8. In ondergeschikte orde, indien het Hof niet zou instemmen met de argumentatie van de verzoekende partij, voegt zij eraan toe dat de bewaartijd van de gegevens waarin de bestreden wet voorziet buitensporig zou zijn ten opzichte van de nagestreefde repressieve doelstelling. Dat zou des te meer gelden omdat die gegevens in theorie oneindig lang zouden kunnen worden bewaard rekening houdend met de buitensporige bevoegdheid die ter zake aan de Koning is toegekend.

A.2.9. De verzoekende partij baseert zich voorts op een arrest van 2 maart 2010 van het Duitse federale Grondwettelijk Hof dat, naar aanleiding van een beroep tot vernietiging van de wet waarbij Duitsland de richtlijn 2006/24/EG had omgezet, bevestigde dat het bewaren van de gegevens een vaag en aanhoudend gevoel van bewaking veroorzaakte dat een vrije uitoefening van de fundamentele rechten kan belemmeren.

A.2.10. De verzoekende partij onderstreept verder nog dat de bestreden bepaling, net zoals de richtlijn, erin voorziet dat de gegevens niet worden bewaard door de overheden zelf, maar door de aanbieders van elektronische communicatiediensten op wie het grootste deel weegt van de verplichtingen inzake bescherming en veiligheid ervan. Die vaststelling zou van die aard zijn dat zij de niet-evenredigheid van de door de verzoekende partij vermelde dubbele discriminatie, ten opzichte van het door de wetgever nagestreefde doel, aantoot.

A.2.11. In ondergeschikte orde vraagt de verzoekende partij dat aan het Hof van Justitie van de Europese Unie een prejudiciële vraag zou worden gesteld over de bestaanbaarheid van de richtlijn 2006/24/EG met de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 7, 8, 47 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

A.3.1. Wat het eerste onderdeel van het middel in de zaak nr. 5856 betreft, voert de Ministerraad in zijn memorie aan dat het door de verzoekende partij gemaakte onderscheid te dezen niet pertinent is. Hij doet immers opmerken dat de bekritiseerde bewaring van gegevens geen betrekking heeft op de inhoud van de communicatie maar alleen op de metagegevens, zodat de inhoud van de communicatie niet wordt geraakt en gedekt blijft door het beroepsgeheim. Men zou redelijkerwijs niet kunnen beweren dat de inhoud van communicatie kan worden afgeleid louter uit het feit dat die communicatie bestaat. Er zouden andere middelen zijn waarmee men te weten kan komen dat iemand een advocaat heeft geraadpleegd, zoals het verzoek tot bijstand tijdens een verhoor, zonder dat die informatie wordt beschouwd als een onevenredige aantasting van het recht op eerbiediging van het privéleven of van het recht op een eerlijk proces. De Ministerraad voegt eraan toe dat de betrokken gegevens reeds door de aanbieders van telecommunicatiediensten werden bewaard voor de facturering en voor het raadplegen en meedelen van gegevens in het kader van de onderzoeken vermeld in artikel 126, § 2, van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie.

A.3.2. Wat betreft de omstandigheden waarin het beroepsgeheim kan worden opgeheven, onderstreept de Ministerraad dat dit enkel kan wanneer er vermoedens zijn dat de betrokken praktiserende zelf een strafbaar feit heeft gepleegd. De Ministerraad verwijst naar artikel 90*octies* van het Wetboek van strafvordering.

A.3.3. Wat betreft het onderscheid waarop de verzoekende partij aandringt, voert de Ministerraad aan dat het moeilijk en zelfs onmogelijk is om het door te voeren omdat de aanbieders die belast zijn met het bewaren van de metagegevens niet noodzakelijk weten of de personen op wie die gegevens betrekking hebben al dan niet gehouden zijn tot het beroepsgeheim. De Ministerraad voegt eraan toe dat een grote meerderheid van de burgers thans dynamische IP-adressen gebruiken, waarbij meerdere adressen door verschillende personen worden gebruikt om een overbelasting van het systeem te vermijden. Men zou dus alle communicaties moeten filteren en onderzoeken om te vermijden dat gegevens die betrekking hebben op personen die onderworpen zijn aan een beroepsgeheim, worden bewaard.

De Ministerraad onderstreept verder nog dat niet alle communicaties van de houder van een beroepsgeheim onder dat geheim vallen. Er zou dus geen reden zijn om die categorie van personen uit te sluiten van het toepassingsgebied van de wet.

A.3.4. Wat het tweede onderdeel van het enige middel betreft, voert de Ministerraad aan dat ook hier het door de verzoekende partij voorgestelde verschil in behandeling niet pertinent is en onmogelijk kan worden doorgevoerd omdat de betrokken aanbieders van diensten geen enkel middel hebben om te weten of de personen van wie de metagegevens worden bewaard, al dan niet het voorwerp uitmaken van onderzoeks- of vervolgingsmaatregelen.

A.4.1. In haar memorie van antwoord verbaast de verzoekende partij in de zaak nr. 5856 zich erover dat de Belgische Staat geen rekening houdt met het arrest C-293/12 dat op 8 april 2014 door het Hof van Justitie van de Europese Unie werd uitgesproken en waarbij de richtlijn 2006/24/EG, waarvan de bestreden bepaling de omzetting verzekert, ongeldig is verklaard. De verzoekende partij geeft aanzienlijke uittreksels uit het genoemde arrest weer en voert aan dat, om identieke redenen, de bestreden bepaling die de omzetting van de richtlijn verzekert, ook de in het middel opgenomen bepalingen zou schenden. Dat zou des te meer het geval zijn omdat het feit dat de bekritiseerde bewaring van gegevens geen betrekking heeft op de inhoud van de communicatie, niet toelaat de vertrouwelijkheid te waarborgen van de gegevens die onder het beroepsgeheim vallen, in tegenstelling tot wat de Belgische Staat beweert.

A.4.2. De verzoekende partij zou in haar beroep hebben aangetoond dat de bewaarde gegevens op zich vertrouwelijk zijn en onder het beroepsgeheim vallen. Het Hof van Justitie zou dat impliciet maar zeker hebben bevestigd in punt 58 van zijn arrest.

A.4.3. Wat betreft de bewering van de Ministerraad dat een advocaat, zelfs indien hij penalist is, kan worden geraadpleegd over kwesties die zo uiteenlopend zijn dat men onmogelijk op geldige wijze conclusies kan trekken met betrekking tot de inhoud van een communicatie door louter het bestaan ervan, voert de verzoekende partij in de zaak nr. 5856 aan dat die bewering duidelijk wordt aangevoerd in het belang van de zaak. De bewaarde gegevens maken het immers mogelijk van eenieder een precieze digitale kaart op te maken, wat zou worden bevestigd door het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie.

De Belgische Staat zou overigens niet kunnen worden gevolgd wanneer hij de situatie van een persoon die ervoor kiest een beroep te doen op een advocaat in het kader van een verhoor, vergelijkt met die van een persoon die een advocaat raadpleegt voor een advies en van wie de vertrouwelijke gegevens die aan die raadpleging zijn verbonden, worden bewaard wegens de in het geding zijnde bepalingen. In het eerste geval raadpleegt de betrokkene immers een advocaat om diens bijstand, in het openbaar, tijdens een toekomstig verhoor te verkrijgen, wat in voorkomend geval wordt vermeld in het proces-verbaal dat aan het einde ervan wordt opgesteld, terwijl in het tweede geval de betrokkene vrij blijft om niet te wensen dat het feit dat hij een advocaat heeft geraadpleegd, wordt bekendgemaakt.

A.4.4. Artikel 90octies van het Wetboek van strafvordering, waarnaar de Ministerraad verwijst, heeft enkel betrekking op het geval van de toepassing van een van de bijzondere opsporingsmethoden waarin het Wetboek voorziet, in een advocatenkantoor of bij een geneesheer. De verwijzing naar dat artikel zou bijgevolg niet beantwoorden aan de kritiek die door de verzoekende partij wordt geformuleerd.

A.4.5. Wat de aangevoerde onmogelijkheid betreft om een onderscheid te maken naargelang de gegevens van houders van het beroepsgeheim of van andere personen komen, zouden die problemen niet verantwoord worden dat geen gewone vernietiging van de bekritiseerde bepaling kan worden uitgesproken om een einde te maken aan een discriminerende situatie.

Diezelfde vaststelling zou kunnen gelden voor het tweede onderdeel van het enige middel. De zogenaamde technische problemen die door de Ministerraad worden aangevoerd, zouden immers niet kunnen verantwoorden dat een discriminatie wordt gehandhaafd met schending van de in het middel beoogde bepalingen. Het Hof van Justitie van de Europese Unie zou met die analyse instemmen in het arrest dat het onlangs heeft gewezen.

A.4.6. De verzoekende partij in de zaak nr. 5856 brengt ten slotte in herinnering dat zij in ondergeschikte orde erom heeft verzocht een prejudiciële vraag te richten aan het Hof van Justitie van de Europese Unie, over de bestaanbaarheid van de richtlijn 2006/24/EG met de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 7, 8, 47 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

A.5.1. In zijn memorie van wederantwoord geeft de Ministerraad aan dat, als gevolg van het arrest van 8 april 2014 dat door het Hof van Justitie van de Europese Unie in de zaak C-293/12 werd gewezen, iedere rechter de richtlijn 2006/24/EG als ongeldig moet beschouwen omdat het arrest gezag van gewijsde *erga omnes* heeft, met terugwerkende kracht. Door het ontbreken van harmonisatiemaatregelen inzake retentie van gegevens, zijn bijgevolg de lidstaten zelf bevoegd om die problematiek te regelen. De ongeldigverklaring van de richtlijn bij het arrest van het Hof zou tot gevolg hebben dat de bestaanbaarheid van de bestreden wet met die richtlijn niet meer moet worden geverifieerd. De artikelen 2 en 3 van de bestreden wet, waarin word aangekondigd dat de wet de richtlijn gedeeltelijk in Belgisch recht omzet, zouden dus niet meer gelden. Het beroep ingesteld door de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » strekt echter niet tot vernietiging van die bepalingen, die kunnen worden gescheiden van de rest van de bestreden wet, zodat de onregelmatigheid ervan niet zou raken aan artikel 5 van de bestreden wet.

A.5.2. De Ministerraad onderstreept verder nog dat het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie betrekking heeft op de bescherming van het privéleven en de eerbiediging van de vrijheid van meningsuiting, en niet op de inachtneming van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het belang van dat arrest zou dus beperkt zijn in het licht van het enige middel dat door de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » wordt aangevoerd.

A.5.3. Volgens de Ministerraad is het de onevenredigheid van de richtlijn die voor het Hof van Justitie van de Europese Unie ontoelaatbaar was. Dat Hof heeft echter niet voor recht verklaard dat de bewaring van metagegevens op zich een schending van het beroepsgeheim inhield, noch dat de bewaring van zulke gegevens betreffende personen die niet strafrechtelijk worden vervolgd, onmogelijk zou zijn.

A.5.4. De Ministerraad voegt eraan toe dat, indien een aanvullende wetgeving noodzakelijk zou zijn voor de communicatie die onder het beroepsgeheim valt, die wetgeving zou moeten worden opgenomen in het Wetboek van strafvordering, en niet in de bestreden wet.

A.5.5. De Ministerraad doet nog opmerken dat er veel verschillen zijn tussen de ongeldig verklaarde richtlijn en de bestreden wet, zodat de overwegingen van het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 8 april 2014 niet kunnen worden overgenomen voor het voorliggende beroep.

Zo onderstreept de Ministerraad dat de bestreden wet uitdrukkelijk bepaalt dat zij geldt onverminderd de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

In tegenstelling tot wat het Hof van Justitie heeft geoordeeld in overweging 37 van zijn arrest, preciseert de memorie van toelichting van de bestreden wet dat de betrokkene zijn rechten behoudt en door de aanbieders op de hoogte moet worden gebracht van de bewaring van zijn gegevens gedurende maximaal twaalf maanden. Hij kan eveneens die gegevens raadplegen en, indien nodig, ze laten rechtzetten, dat alles onverminderd een klacht bij de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer of een verzoek aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

In tegenstelling tot hetgeen het Hof van Justitie ook heeft vermeld in de overwegingen 60 tot 62 van zijn arrest, beperkt de bestreden wet het recht om de bewaarde metagegevens te raadplegen, alsook de personen die gemachtigd zijn om ze te raadplegen. De bestreden wet beperkt ook de termijn voor het bewaren van de metagegevens tot twaalf maanden.

Verder wordt nog onderstreept dat de bestreden wet en het uitvoeringsbesluit ervan in een aantal waarborgen voorzien, in tegenstelling tot hetgeen het Hof van Justitie van de Europese Unie in overweging 66 van zijn arrest heeft aangeklaagd, met betrekking tot de richtlijn.

De Ministerraad besluit eruit dat het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie, ten opzichte van het bij het Hof ingestelde beroep, duidelijk beperkter zou zijn dan hetgeen de verzoekende partij laat uitschijnen.

A.5.6. Wat het onderzoek van het enige middel betreft, verwijst de Ministerraad naar zijn eerste memorie en voegt eraan toe, met betrekking tot het eerste onderdeel van het middel, dat het arrest van het Hof van Justitie de richtlijn niet onderzoekt uit het oogpunt van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Uit overweging 58 van het arrest zou niet kunnen worden afgeleid dat de bewaring van metagegevens een schending van het beroepsgeheim impliceert.

De Ministerraad voegt er nog aan toe dat, indien in een regeling moet worden voorzien, zij in het Wetboek van strafvordering moet worden opgenomen.

Wat de bewaring van de metagegevens betreft, zou eveneens moeten worden opgemerkt dat zij niet alleen een gevolg is van de bestreden wet. Zo zouden de betrokken gegevens thans voor facturering worden bewaard, en zouden de bewaarplicht voor verkeersgegevens en gegevens voor identificatie van de eindgebruiker met het oog op de vervolging en bestraffing van strafbare feiten, van kwaadwillig gebruik van een elektronische communicatienetwerk of –dienst of van kwaadwillige oproepen, alsook het informeren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten reeds bestaan.

Wat betreft het onderscheid tussen de houders van een beroepsgeheim en de andere gebruikers, waarvan de verzoekende partijen zouden willen dat het wordt opgenomen in de wet, geeft de Ministerraad aan dat niet alleen de advocaten gehouden zijn tot het beroepsgeheim. De lijst van personen die ertoe gehouden zijn zou echter moeilijk kunnen worden opgemaakt, zo lang is zij.

De Ministerraad voegt eveneens eraan toe, ten opzichte van zijn memorie, dat, in het licht van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, men niet uit het oog mag verliezen dat elk gebruik van metagegevens die met toepassing van de bestreden wet zijn verzameld, vroeg of laat zal worden gecontroleerd door een neutraal, onafhankelijk en onpartijdig magistraat.

A.5.7. Wat het tweede onderdeel van het enige middel betreft, zou het verschil in behandeling waarvan de ontstentenis door de verzoekende partij ongrondwettig wordt geacht, onmogelijk kunnen worden doorgevoerd. De Ministerraad stelt vast dat de verzoekende partij niet lijkt te insisteren op dat punt.

A.5.8. Wat beide onderdelen samen van het enige middel betreft, geeft de Ministerraad in eerste instantie aan, wat betreft de bewaartermijn van de gegevens, dat de bestreden wet niet de door de Europese richtlijn toegestane termijn van vierentwintig maanden benut, aangezien die termijn in de wet is vastgesteld op twaalf maanden. De Ministerraad geeft eveneens aan dat, indien het bewaren van metagegevens in vele gevallen toelaat de dader van een misdrijf te identificeren, dat tegelijkertijd betekent dat het toelaat de onschuld aan te tonen van alle anderen die bij het onderzoek betrokken zijn.

#### *In de zaak nr. 5859*

A.6. Alvorens de middelen van hun verzoekschrift uiteen te zetten, vatten de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 de richtlijn 2006/24/EG samen en geven zij aan welke weerslag zij heeft op artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Zij geven vervolgens een overzicht van de procedure voor het Hof van Justitie van de Europese Unie en van een aantal rechtsvergelijkende gegevens.

De verzoekende partijen doen gelden dat een groot aantal wetten tot implementatie van de richtlijn aanleiding hebben gegeven tot vernietigingen door de grondwettelijke hoven in diverse landen, wat zou aantonen dat de richtlijn zelf problematisch is. Zij onderstrepen eveneens dat, bij het indienen van het verzoekschrift, de Europese Commissie reeds zware kritiek op de genoemde richtlijn had geformuleerd. Wat de bestreden wet betreft, wordt erop gewezen dat het wetsontwerp niet voor advies werd voorgelegd aan de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en dat de afdeling wetgeving van de Raad van State die wet op talrijke punten heeft bekritiseerd.

A.7. De verzoekende partijen leiden een eerste middel af uit de schending van de artikelen 10, 11, 12, 15, 22 en 29 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 5, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17 en 18 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 7, 8, 11 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en



politieke rechten, met de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid, evenredigheid en informationele zelfbeschikking, alsook met artikel 5, lid 4, van het Verdrag van de Europese Unie.

A.8.1. Het eerste onderdeel van het middel is gericht tegen artikel 5 van de bestreden wet. Volgens de verzoekende partijen zou dat artikel 5 strijdig zijn met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 7, 8, 11 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en met artikel 5, lid 4, van het Verdrag van de Europese Unie. De verzoekende partijen geven aan dat dit onderdeel van het middel refereert aan het advies van de advocaat-generaal van het Hof van Justitie van de Europese Unie, verstrekt op 12 april 2013 in de samengevoegde zaken C-293/12 en C-594/12. In het verzoekschrift worden aanzienlijke uittreksels uit dat advies weergegeven, waaruit wordt afgeleid dat artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 in termijnen voorziet die zowel het wettigheidsbeginsel als het evenredigheidsbeginsel schenden, en bijgevolg moet worden vernietigd.

A.8.2. De Ministerraad stelt in zijn memorie dat uit de ongeldigheid van de richtlijn 2006/24/EG niet voortvloeit dat de bestreden wet ongeldig zou zijn.

Volgens de Ministerraad is in artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 voldoende duidelijk omschreven voor welke strafbare feiten de bewaarplicht werd ingevoerd.

In antwoord op de grieven van de verzoekende partijen over de termijn van twaalf maanden voor het bewaren van de gegevens, stelt de Ministerraad dat die termijn berust op een pertinente doelstelling, namelijk het evenwicht tussen de optimale ondersteuning van het onderzoek in strafzaken en de werklast voor de aanbieders van telecommunicatiediensten en -netwerken. De Ministerraad is van oordeel dat die termijn geen kennelijk onevenredige gevolgen heeft.

A.8.3. De verzoekende partijen antwoorden dat artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 niet beantwoordt aan het begrip « zware criminaliteit » van de richtlijn 2006/24/EG. De verwijzing naar de artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering volstaat voor hen niet.

Wat betreft de duurtijd voor het bewaren van de gegevens wijzen zij erop dat het Hof van Justitie in zijn arrest van 8 april 2014 (punten 63-64) kritiek heeft op het feit dat, enerzijds, geen enkel onderscheid tussen de categorieën van gegevens wordt gemaakt dat verband houdt met het nut ervan voor het nagestreefde doel of naar gelang van de betrokken personen en dat, anderzijds, de bewaringstermijn varieert van ten minste zes maanden tot ten hoogste vierentwintig maanden, zonder dat wordt gepreciseerd dat die termijn op basis van objectieve criteria moet worden vastgesteld. In de bestreden wet wordt één enkele termijn gehanteerd voor vier verschillende doeleinden (artikel 126, a), b), c), en d), van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie).

A.8.4. In zijn memorie van wederantwoord wijst de Ministerraad erop dat de kritiek van de verzoekende partijen betrekking heeft op de toegang tot gegevens en niet op de bewaring ervan.

De artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering houden volgens de Ministerraad voldoende waarborgen in met betrekking tot het privéleven. Het Hof van Cassatie oordeelde bij een arrest van 11 oktober 2000 dat die laatste bepaling voldoet aan de vereisten die worden opgelegd bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Hoe dan ook zal de rechter bij het onderzoek ten gronde oordelen of het bewijs op regelmatige wijze is verkregen.

Volgens de Ministerraad is het niet mogelijk om, wat de duurtijd voor het bewaren van de gegevens betreft, een onderscheid te maken naar gelang van de doeleinden van de bewaring. Men weet niet vooraf welke persoon een van de vier in de wet opgesomde categorieën van feiten zal plegen. De Ministerraad somt een reeks elementen op waaruit volgens hem blijkt dat een termijn van twaalf maanden wel degelijk op objectieve motieven berust.

A.9.1. In een tweede onderdeel van het eerste middel voeren de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 aan dat artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 de in het middel beoogde artikelen van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de andere vermelde bepalingen en in het bijzonder de artikelen 10, 11, 19, 22 en 25 van de Grondwet, artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 7, 8 en 52, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, schendt.

A.9.2.1.1. In een punt a) voeren de verzoekende partijen aan dat de aard en de omvang van de bewaarde gegevens het recht op eerbiediging van het privéleven schenden. Er zou niet worden aangetoond dat een dergelijke inmenging in het privéleven beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en in overeenstemming is met de beginselen van noodzakelijkheid en evenredigheid.

Op grond van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie en van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voeren de verzoekende partijen aan dat het te dezen gaat om de bewaring van vaak gevoelige communicatiegegevens van personen die zelfs niet worden verdacht van een misdrijf, en dat zonder enig onderscheid tussen die personen. Door een blanco-dataretentieverplichting op te leggen, zou de omzetting van de richtlijn 2006/24/EG bij artikel 5 van de bestreden wet veel verder gaan dan het oorspronkelijke doel van de richtlijn en zou zij bijgevolg de noodzakelijkheidstoets niet doorstaan.

Volgens de verzoekende partijen zou de bestreden wetgeving een fundamentele wijziging inhouden in de verhouding tussen overheid en burger, doordat alle communicatie via telefoon en internet van alle burgers zou worden gecontroleerd. Die situatie zou in strijd zijn met de algemeen gedeelde opvatting in de westerse democratieën dat de privacy wordt beschouwd als een « afweerrecht » van de burger tegen onverantwoorde inmenging door de overheid in zijn of haar privéleven. De verzoekende partijen verwijzen naar het arrest van het Duitse Grondwettelijk Hof van 2 maart 2010 en naar de arresten van het Cypriotische Hooggerechtshof, het Bulgaarse Administratief Hof, het Grondwettelijk Hof van Roemenië en het Grondwettelijk Hof van de Tsjechische Republiek, waarbij werd besloten tot een vernietiging om redenen van ongrondwettigheid, wegens schending van het recht op eerbiediging van het privéleven, het recht op informatiele zelfbeschikking, het briefgeheim, de vrijheid van meningsuiting, de veiligheid en de integriteit van telefonische en postcommunicatie.

Volgens de verzoekende partijen schendt de gegevensbewaring waarin de wet voorziet het wettigheidsbeginsel, buiten de situatie van een noodtoestand. Er zou geen enkele dwingende maatschappelijke behoefte bestaan die een volledige opslag van alle gegevens van alle burgers, zonder onderscheid, kan verantwoorden. Terwijl het doel van de nieuwe wetgeving criminaliteitsbestrijding zou zijn, zou in de wet en in de memorie van toelichting niet voldoende precies, duidelijk en nauwkeurig worden omschreven in welke gevallen in de inmenging in het privéleven wordt voorzien.

A.9.2.1.2. Wat punt a) van het tweede onderdeel van het eerste middel betreft, antwoordt de Ministerraad dat het Grondwettelijk Hof evenzeer als het Hof van Justitie een evenredigheidstoets doorvoert. De aangehaalde rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens had betrekking op het bewaren van gegevens voor onbepaalde tijd, terwijl te dezen een termijn van twaalf maanden geldt.

De Ministerraad betwist voorts dat de bestreden wet een politieel doel heeft. De wetgever vermocht de toegang tot gegevens in het kader van de bevoegdheden van de inlichtingendiensten te regelen, nu die materie niet op Europees niveau is geharmoniseerd. Voorts heeft ook het Hof van Justitie in zijn arrest van 8 april 2014 (punt 41) geoordeeld dat het doel dat met de richtlijn 2006/24/EG wordt nagestreefd, een wettig doel is. Indien er geen bewaring van gegevens zou bestaan, zouden de gerechtelijke diensten vaker een beroep moeten doen op meer ingrijpende onderzoeksmaatregelen.

A.9.2.1.3. De verzoekende partijen repliceren dat het door hen aangehaalde arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 4 december 2008 relevant is omdat daarin het bewaren van DNA-profielen van verdachten werd beschouwd als een onevenredige beperking van het recht op privéleven. Het bestreden artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 gaat nog verder omdat gegevens worden bewaard van iedereen, en niet alleen van verdachte personen. Dat het in de zaak voor het Europees Hof om een onbepaalde termijn van bewaring ging en te dezen om een termijn van twaalf maanden, is volgens hen niet de kern van de zaak.

De verzoekende partijen wijzen erop dat de wetgever niet verplicht was het bewaren van gegevens ook ten opzichte van de inlichtingendiensten voor te schrijven.

Wat het door de Ministerraad aangehaalde arrest van Hof van Justitie van 8 april 2014 betreft, antwoorden de verzoekende partijen dat daarin enkel is gesteld dat artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens een inmenging toelaat met het oog op de bescherming van de openbare orde en op het voorkomen van strafbare feiten.

A.9.2.1.4. Wat betreft het gegeven dat het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 4 december 2008 enkel op verdachten betrekking had, antwoordt de Ministerraad dat de overheid niet vooraf kan weten welke personen in de toekomst misdrijven zouden kunnen plegen.

De Ministerraad merkt op dat ook vóór de aanneming van de bestreden bepaling er regels bestonden voor het raadplegen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, wat veronderstelt dat die gegevens ook bewaard werden.

De Ministerraad blijft ontkennen dat de bestreden wet ingaat tegen het arrest van het Hof van Justitie van 8 april 2014. Overigens werd noch door het Hof van Justitie, noch door de verzoekende partijen aangegeven hoe de bewaring van gegevens volgens modaliteiten die rekening houden met, onder meer, de aard van het misdrijf, zou moeten worden geregeld. Dat is ook onmogelijk, aangezien niemand kan voorspellen wie welk misdrijf zal plegen.

A.9.2.2.1. In een punt b) bekritisieren de verzoekende partijen het feit dat niet in een aparte regeling is voorzien voor de richtlijn 2002/58/EG en voor de richtlijn 2006/24/EG. Artikel 2 van de bestreden wet bepaalt immers dat die wet de omzetting is van de twee richtlijnen, terwijl deze een ander doel nastreven. Dat verschil in doel werd overigens onderstreept door de afdeling wetgeving van de Raad van State in haar advies van 27 mei 2013. Daarin onderstreepte de Raad onder meer dat het voorgestelde artikel 126 van de wet 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie veel verder reikte dan de doelstellingen van de richtlijn 2006/24/EG. De tekst werd evenwel niet gewijzigd, ondanks het advies van de Raad van State.

A.9.2.2.2. Wat de kritiek van de verzoekende partijen in punt b) betreft, is de Ministerraad van mening dat de verzoekende partijen de totstandkoming van de wet lijken te bekritisieren, terwijl het Grondwettelijk Hof niet bevoegd is om zich daarover uit te spreken.

De wetgever kon wel degelijk een wet aannemen die twee richtlijnen omzet. De wet bepaalt ook voldoende duidelijk welke personen toegang hebben tot de gegevens.

A.9.2.2.3. De verzoekende partijen antwoorden dat zij de inhoud van de wet zelf en niet de totstandkoming ervan bekritisieren. De Raad van State had terecht opgemerkt dat de twee richtlijnen die werden geïmplementeerd een totaal verschillende inhoud hebben, die door de bestreden wet is vermengd.

De richtlijn 2002/58/EG laat in bepaalde gevallen en onder bepaalde voorwaarden een beperking toe van het privéleven vanwege, onder meer, de staatsveiligheid, terwijl de richtlijn 2006/24/EG een algemene verplichting invoert tot het bewaren van gegevens in het kader van de strijd tegen de zware criminaliteit. Dit is volgens de verzoekende partijen een wezenlijk verschil waarop door de Raad van State is gewezen, maar dat door de Ministerraad wordt gereduceerd tot een procedurekwestie.

De verzoekende partijen stellen vast dat het parallellisme tussen beide stelsels voor de Ministerraad vanzelfsprekend is, terwijl dat precies door onder meer de Raad van State werd bekritiseerd. De beweerde nood aan een koppeling van de databanken illustreert dat de vermenging van de beperkingen op de vier terreinen gegeneerd wordt.

A.9.2.2.4. De Ministerraad stelt dat de wetgever de richtlijn 2006/24/EG niet heeft aangewend om de bewaring van gegevens in opdracht van de inlichtingendiensten te rechtvaardigen. Uiteraard bestaat er geen verplichting voor de wetgever om een algemene bewaringsplicht in te voeren voor, onder meer, de opdrachten van de inlichtingendiensten. De wetgever heeft louter gebruik gemaakt van zijn beleidsvrijheid om de bewaringsplicht van de operatoren, die voorheen al bestond, van een wettelijk kader te voorzien.

A.9.2.3.1. In een punt c) voeren de verzoekende partijen de schending aan van de beginselen van wettigheid en evenredigheid door artikel 126, § 2, d), van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie. Zoals blijkt uit de bestreden wet, in combinatie met de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst, zou die bepaling leiden tot situaties waarbij de rechtszekerheid en het verbod van willekeur in het geding zouden komen en waarbij de inmenging van de overheid in de privacy, maar ook in de vrijheid van meningsuiting en erediens, in de persvrijheid, in het recht op vergadering en op vereniging onevenredig zou zijn.

De combinatie van die twee wettelijke regelingen zou tot gevolg hebben dat, op eenvoudig verzoek van het diensthoofd van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, alle telefoon- en internetgegevens met een

terugwerkende kracht van twaalf maanden zouden kunnen worden opgevraagd voor eenieder die onder een van de kwalificaties van de bevoegdheden van de Staatsveiligheid valt, terwijl geen onderscheid zou worden gemaakt tussen de verschillende activiteiten die tot de opdracht van die diensten behoren, wat zou kunnen leiden tot machtsmisbruik ten aanzien van individuen of organisaties die kritisch staan tegenover de Regering of tegenover het politieke systeem. De wet zou ook aanleiding kunnen geven tot zelfcensuur van burgers omdat zij een vaag gevoel veroorzaakt dat men steeds wordt gecontroleerd, wat een bepalende invloed kan hebben op de uitoefening, door de Europese burgers, van hun vrijheid van meningsuiting en informatie.

A.9.2.3.2. Op de in punt c) geuite kritiek dat artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 tot machtsmisbruik aanleiding zou kunnen geven, antwoordt de Ministerraad dat in die wet voldoende waarborgen zijn ingebouwd om misbruiken te voorkomen en dat de bevoegdheden van de betrokken personen duidelijk zijn omschreven.

A.9.2.3.3. De verzoekende partijen betwisten dat de waarborgen tegen misbruiken in verhouding staan tot de algemene bewaarplicht.

Zij wijzen erop dat het diensthoofd van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zonder enige wettelijke beperking bepaalt wie inzage heeft in de opgevraagde gegevens. De oude garanties in de wet op de inlichtingendiensten volstaan niet voor de beveiliging van de gegevens die gedurende een lange tijd worden bewaard.

A.9.2.3.4. De Ministerraad herhaalt dat de beslissing van het diensthoofd tot het stellen van een onderzoekshandeling gemotiveerd moet worden en dat die beslissing onder de controle staat van de bestuurlijke commissie die is ingesteld bij de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

A.9.2.4.1. In een punt d) voeren de verzoekende partijen aan dat de wet onvoldoende precies is wat de beoordelingsbevoegdheid van de betrokken overheden betreft. Artikel 126, § 2, a), van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie wordt bekritiseerd in die zin dat het niet de bevoegde overheid aanwijst. Punt d) van die bepaling zou niet onmiddellijk de beoordelingsbevoegdheid van de voormelde inlichtingendiensten vermelden, maar enkel de inlichtingopdrachten zelf, wat een ander begrip zou zijn dan de beoordelingsbevoegdheid van die diensten.

A.9.2.4.2. De Ministerraad betwist dat de wet onvoldoende precies is met betrekking tot de beoordelingsbevoegdheid van de betrokken overheid, nu die beoordelingsbevoegdheid geen betrekking heeft op het bewaren van de gegevens dat door het bestreden artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 is geregeld, maar op de toegang tot die gegevens, die is geregeld in het Wetboek van strafvordering en in de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

A.9.2.4.3. De verzoekende partijen antwoorden dat een bestaand stelsel van toegang tot data wordt toegepast met betrekking tot een algemene bewaring van gegevens zonder enige precisering in verhouding tot die massale opslag van gegevens.

A.9.2.5.1. In een punt e) wordt aangevoerd dat de wet niet voorziet in een afdoend juridictioneel toezicht tegen willekeurige aantastingen door de overheid. De wet zou niet voldoen aan « kwaliteit van de wet » doordat het opslaan of het vernietigen van de gegevens en de controle op de beveiliging ervan volledig zouden worden overgelaten aan de aanbieders van een netwerk of dienst voor elektronische communicatie, zonder dat een controlemechanisme is ingesteld. De wet zou immers enkel erin voorzien dat de raadpleging van de gegevens moet gebeuren door leden van de Coördinatiecel Justitie. De aldus aangeklaagde « outsourcing » van de bewaring van de gegevens zou eveneens zijn bekritiseerd door de advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de Europese Unie.

A.9.2.5.2. De Ministerraad antwoordt dat de Coördinatiecel Justitie als enige instaat voor de opslag en de vernietiging van de gegevens. Wat de juridictionele controle betreft, refereert de Ministerraad aan wat hij reeds uiteenzette over de waarborgen wat het bewaren van de gegevens betreft en over de strafsancities die gelden bij overtreding van de voorschriften.

A.9.2.5.3. De verzoekende partijen repliceren dat de Coördinatiecel Justitie geen juridictionele of onafhankelijke administratieve instantie is.

Er is geen voorafgaande rechterlijke controle op de toegang tot de gegevens en het optreden van een strafrechter betreft enkel het *post factum* bestraffen van overtredingen.

A.9.2.6.1. In een punt f) voeren de verzoekende partijen aan dat het begrip « strafbaar feit » dat in de bestreden wet wordt gebruikt, niet zou beantwoorden aan het wettigheidsbeginsel, en in ieder geval onevenredig zou zijn. Alle wanbedrijven en misdaden kunnen immers de basis vormen voor niet enkel een bewaring, maar ook voor het exploiteren van bewaarde persoonsgegevens. De advocaat-generaal bij het Hof van Justitie zou eveneens het onevenredige karakter van de richtlijn op dat punt hebben aangeklaagd.

A.9.2.6.2. De Ministerraad betwist dat het begrip strafbare feiten niet zou beantwoorden aan het wettigheidsbeginsel in strafzaken en onevenredig zou zijn. Met de verwijzing naar de artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering heeft de wetgever ervoor geopteerd alle in België als misdaad of wanbedrijf gekwalificeerde misdrijven te beschouwen zijn als ernstige criminaliteit in de zin van artikel 1 van de richtlijn 2006/24/EG.

A.9.2.6.3. Volgens de verzoekende partijen wordt niet aan het wettigheidsbeginsel in strafzaken voldaan door voor het algemene bewaren van gegevens te verwijzen naar alle misdaden en wanbedrijven, wat de burger dan nog moet afleiden uit artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering.

A.9.2.7.1. In punt g) hebben de verzoekende partijen kritiek op het ontbreken van een definitie van de te bewaren gegevens per type dienst, en van de vereisten waaraan die gegevens moeten beantwoorden. Volgens de verzoekende partijen diende minstens het specifieke onderscheid tussen identificatiegegevens en communicatiegegevens in de wet te worden ingeschreven omdat, voor de eerste categorie, in een onbeperkte bewaringstermijn is voorzien. Het zou niet gerechtvaardigd zijn om in feite alle gegevens die via internet of via de telefoon worden gegenereerd, met inbegrip van communicatiegegevens zoals EMS (*enhanced media services*) en MMS (*multimedia services*), te bewaren.

A.9.2.7.2. Wat betreft de kritiek, in punt g), dat de wetgever niet zelf heeft bepaald welke gegevens inzake dataverkeer, lokalisatie en identificatie bedoeld zijn, antwoordt de Ministerraad dat het, rekening houdend met de snel evoluerende sector van de telecommunicatie, verantwoord was de Koning de bevoegdheid te verlenen om de beginselen die in de wet zijn vastgelegd, na advies van verschillende instanties, in te vullen en om de regelgeving indien nodig op korte termijn aan te passen.

A.9.2.7.3. Volgens de verzoekende partijen wordt hun kritiek niet weerlegd door praktische argumenten over de snel evoluerende sector van de telecommunicatie en door het gegeven dat adviesorganen optreden.

A.9.2.7.4. Voor de Ministerraad blijft de snelle evolutie van de sector wel degelijk een valabel motief voor de delegatie aan de Koning. De Ministerraad wijst erop dat het koninklijk besluit van 19 september 2013 tot uitvoering van artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie niet voor de Raad van State is aangevochten.

A.9.2.8.1. In een punt h) bekritisieren de verzoekende partijen opnieuw de bij de bestreden wet bepaalde termijn voor bewaring van de gegevens.

A.9.2.8.2. Wat de kritiek op de termijn van bewaring van de gegevens betreft, wijst de Ministerraad op het advies van de Raad van State en op het antwoord dat daarop in de parlementaire voorbereiding is gegeven.

Volgens de Ministerraad is een bewaring van de gegevens van meer dan 24 maanden na de laatste communicatie niet mogelijk, zodat artikel 6 van de richtlijn 2006/24/EG is nageleefd.

Dat de termijn zou kunnen worden verlengd door de wetgever of door de Koning hangt af van een evaluatie van de toepassingen in de praktijk. Hoe dan ook zou daarop controle mogelijk zijn door het Hof of de Raad van State.

A.9.2.8.3. De verzoekende partijen zijn van mening dat de Ministerraad niet antwoordt op de vraag van de Raad van State of de bewaringstermijn van 24 maanden bepaald in de richtlijn 2006/24/EG niet wordt overschreden wat de bewaring van de identificatiegegevens betreft.

Volgens de verzoekende partijen kan de wijziging van de bewaringstermijn niet aan de Koning worden overgelaten. De evaluatie dient te geschieden door de Kamer van volksvertegenwoordigers en het is dan ook de Kamer die een eventuele aanpassing moet doorvoeren.

A.9.2.8.4. De Ministerraad blijft erbij dat artikel 6 van de richtlijn 2006/24/EG niet is miskend aangezien een bewaring van de gegevens van meer dan 24 maanden niet mogelijk is. Overigens vindt de richtlijn geen toepassing meer nu zij ongeldig is verklaard.

Volgens de Ministerraad kan de wetgever, indien hij van oordeel zou zijn dat een eventuele verlenging van de bewaringstermijn door de Koning tot achttien maanden niet gerechtvaardigd is, zelf de termijn van twaalf maanden in de wet verankeren en de mogelijkheid om die termijn te verlengen uitsluiten. Overigens blijft een beroep mogelijk bij het Hof of bij de Raad van State.

A.10. In een tweede middel klagen de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 de schending aan van de artikelen 5, 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en van artikel 2 van het Vierde Aanvullend Protocol bij dat Verdrag. Zij klagen ook de schending aan van de artikelen 9, 12 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, alsook van de artikelen 10, 11, 12, 19, 25, 26 en 27 van de Grondwet en van het evenredigheidsbeginsel.

A.11.1. In een eerste onderdeel van het middel wordt aangevoerd dat de bestreden wet afbreuk doet aan de vrije expressie van informatie en ideeën, en aan de persvrijheid. De verzoekende partijen bekritisieren het feit dat vier zeer uiteenlopende diensten de mogelijkheid hebben om, gedurende twaalf maanden, bewaarde communicatiegegevens en, gedurende een periode die in principe onbeperkt is, bewaarde identiteitsgegevens op te vragen. Welke diensten bedoeld zijn in artikel 126, § 2, a), b) en d), van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, wordt zelfs niet gepreciseerd, en zou moeten worden afgeleid door de burger. Enkel de dienst onder artikel 126, § 2, c), zou zijn aangewezen als Ombudsdienst voor telecommunicatie. Men zou daaruit kunnen afleiden dat de procureur des Konings, de politiediensten, de onderzoeksrechter, de diensthoofden van de Staatsveiligheid en de veiligheid van het leger en eventueel ook de Ombudsdienst voor telecommunicatie en de telefonische nooddiensten – welke dit ook moge zijn – de bewaarde persoonsgegevens zouden kunnen opvragen. De wettigheid en de evenredigheid zouden dus niet zijn verzekerd, zowel wat betreft de gegevens die kunnen worden bewaard en geraadpleegd met betrekking tot de vervolging van strafbare feiten, als wat de ruime bevoegdheden van de Belgische inlichtingen- en veiligheidsdiensten betreft.

Volgens de verzoekende partijen zal de burger, wanneer hij ermee rekening moet houden dat de gegevens worden bewaard om te weten met wie, wanneer en hoe lang hij communiceert, waarna die informatie buiten het kader van de dienst kan worden verwerkt voor allerlei doeleinden, niet meer vrij kunnen communiceren. De verzoekende partijen steunen hun argumentatie op de rechtspraak van het Duitse Grondwettelijk Hof en van het Roemeense Grondwettelijk Hof.

A.11.2. De Ministerraad antwoordt dat ook in dit onderdeel de toegang tot gegevens wordt bekritiseerd, terwijl de bestreden wet enkel de bewaring van gegevens regelt.

De bepalingen van artikel 126, § 2, a), b), c), en d), van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie vormen geen omzetting van de richtlijn 2006/24/EG, maar zijn de uitwerking van de bevoegdheid van de wetgever om toegang te verlenen tot gegevens op grond van artikel 15 van de richtlijn 2002/58/EG. Uit de wetgeving waarnaar verwezen wordt, blijkt duidelijk welke personen de toegang tot de gegevens kunnen vorderen en aan welke personen de informatie kan worden bezorgd.

De Ministerraad wijst erop dat de gegevens ook nu reeds worden bewaard voor de facturatie en voor het opsporen van misdrijven en kwaadwillige oproepen en ten behoeve van de inlichtingendiensten.

De bewaarde gegevens kunnen slechts worden vrijgegeven wanneer vermoed wordt dat een persoon betrokken is bij een van de in het voormelde artikel 126, § 2, opgesomde feiten.

Volgens de Ministerraad gaat de bewaring van gegevens niet verder dan wat noodzakelijk is voor de bescherming van de openbare veiligheid en is er dan ook geen schending van het recht op vrije meningsuiting.

De gegevens worden bewaard met het oog op de openbare veiligheid. Het evenwicht van dat doel met de bescherming van het recht op privéleven en de vrije meningsuiting is gewaarborgd.

De Ministerraad merkt op dat ook onschuldige burgers erbij gebaat zijn dat de gegevens kunnen leiden tot een snelle identificatie van zowel onschuldige als schuldige burgers. Aldus kan er geen sprake zijn van een kennelijk onredelijke inbreuk op de in het middel aangehaalde grondrechten.

Volgens de Ministerraad is er te dezen geen zogenaamd « *chilling effect* » waarvan in het door de verzoekende partijen aangevoerde arrest van het Duitse Grondwettelijk Hof sprake is. De toegang tot de gegevens blijft beperkt tot welbepaalde gevallen die de bescherming van de openbare veiligheid aanbelangen en de inhoud van de gegevens wordt niet bewaard.

A.11.3. De verzoekende partijen antwoorden dat de argumenten van de Ministerraad reeds door het Hof van Justitie in zijn arrest van 8 april 2014 zijn verworpen. Wat daarin wordt geoordeeld, geldt evenzeer voor de bestreden wet.

De verzoekende partijen wijzen erop dat de gegevens die voor de facturatie worden bewaard van een andere inhoud, doelstelling en omvang zijn dan de gegevens die op basis van de bestreden wet moeten worden bewaard. De factuurgegevens bevatten slechts een fractie van wat volgens de bestreden wet moet worden bewaard. In de praktijk worden die gegevens maar drie maanden bewaard en daarna opgeslagen op een niet meer rechtstreeks door de operator toegankelijke server.

Het vroegere artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, dat een implementatie was van de richtlijn 2002/58/EG, was van een andere aard en was niet bedoeld voor een algehele bewaring van gegevens voor de vier in het huidige artikel 126 bedoelde doelstellingen.

De verzoekende partijen blijven erbij dat de argumenten van de Ministerraad geen algemene bewaring van alle gegevens kunnen verantwoorden.

A.11.4. In zijn memorie van wederantwoord stelt de Ministerraad dat de verzoekende partijen niet aangeven in welk opzicht de gegevens die worden bewaard voor de facturatie zouden verschillen van die welke krachtens de bestreden wet moeten worden bewaard.

De Ministerraad wijst erop dat de verjaringstermijn voor de invordering van onbetaalde facturen in de telecomsector vijf jaar bedraagt en dat de gegevens dus veel langer bewaard worden dan de verzoekende partijen beweren.

Overigens werden de gegevens in het verleden ook al bijgehouden voor gerechtelijke onderzoeken. Het belang van de consultatie van de gegevens neemt almaar toe door de informatisering van de maatschappij. Een burger die geacht wordt de wet te kennen, zal zich volgens de Ministerraad niet in zijn vrijheid van meningsuiting geraakt voelen.

A.12.1. In een tweede onderdeel van het tweede middel voeren de verzoekende partijen aan dat het niet-compenseren van de kosten van de gegevensbewaring zou leiden tot minder gratis aangeboden diensten en dus tot een daling van de hoeveelheid gegevens die vrij kunnen circuleren. De beperking van het vrij circuleren van ideeën en opinies zou aldus onrechtmatig en op onevenredige wijze de vrijheid van meningsuiting, die is verankerd in artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, beperken.

A.12.2. Volgens de Ministerraad heeft de wetgever ervoor geopteerd niet in een bijkomend vergoedingsmechanisme te voorzien omdat de kosten voor het bewaren van de gegevens zoals de bestreden wet het voorschrijft slechts een klein deel uitmaken van de kosten die gemaakt worden in het kader van de identificatie en de onderschepping, geregeld door de wet, van elektronische data.

De Ministerraad herinnert eraan dat de gegevens al bewaard worden voor de facturatie en voor het opsporen van misdrijven en kwaadwillige oproepen en ten behoeve van de inlichtingendiensten.

A.12.3. De verzoekende partijen antwoorden dat geen enkel bewijs voorligt dat de verplichtingen met betrekking tot het bewaren van communicatiegegevens gedurende één jaar en van identificatiegegevens gedurende wellicht tientallen jaren slechts een klein deel van de kosten zouden uitmaken.

A.13.1. In een derde onderdeel van het tweede middel voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden wet het beroepsgeheim van artsen, advocaten, journalisten en geestelijken schendt, en politieke en zakelijke activiteiten die vertrouwelijkheid vereisen verstoort. Het beroepsgeheim en het bronnengeheim zouden nochtans

fundamentele en grondwettelijk beschermde rechten zijn die van zeer groot belang zijn voor het vrijwaren van een democratische rechtsstaat. Een aantasting van die rechten zou slechts aanvaardbaar zijn in zeer uitzonderlijke omstandigheden, wanneer een noodzaak en urgentie kunnen worden aangetoond en indien strenge procedurele waarborgen worden gevolgd, wat te dezen niet het geval zou zijn.

A.13.2. Volgens de Ministerraad is het onderscheid dat de verzoekende partijen maken al naargelang de elektrische communicatie onderworpen is aan het beroepsgeheim, niet relevant. De bewaring van gegevens heeft immers geen betrekking op de inhoud van de communicatie maar enkel op de in artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 bedoelde gegevens. De inhoud blijft derhalve beschermd door het beroepsgeheim.

Bovendien werden de gegevens ook al bewaard voor de facturatie en voor andere doeleinden.

De Ministerraad stelt dat het beroepsgeheim slechts kan worden opgeheven indien er vermoedens zijn dat de beroepsbeoefenaar zelf een misdrijf gepleegd heeft.

A.13.3. De verzoekende partijen antwoorden dat uit de bewaarde gegevens precieze conclusies kunnen worden getrokken en dat zodoende het bronnengeheim en het beroepsgeheim kunnen worden geschonden.

A.13.4. De Ministerraad is van mening dat het invoeren van een specifiek stelsel van bewaring van gegevens voor personen die tot het beroepsgeheim gehouden zijn, een nieuwe vorm van bewaring van gegevens zou uitmaken. Een dergelijk stelsel van uitzonderingen zou het algemene stelsel zelf onwerkbaar maken. Bovendien zouden de operatoren verplicht zijn zelf te bepalen welke personen tot het beroepsgeheim gehouden zijn.

A.14. In het derde middel voeren de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 een schending aan van de artikelen 6 en 13 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten alsook de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, en van het algemene beginsel van vermoeden van onschuld.

A.15.1. In een eerste onderdeel van het middel voeren de verzoekende partijen aan dat het vermoeden van onschuld wordt geschonden door verklaringen of beslissingen die iemands schuld zouden insinueren, die het publiek zouden aansporen te geloven in iemands schuld of die zouden vooruitlopen op de beoordeling van de feiten door de bevoegde rechter. Op die manier zouden telefoon- en internetgebruikers zich in een klaarblijkelijk minder gunstige positie bevinden dan gebruikers van niet-elektronische briefwisseling, voor wie geen algemene bewaarplicht geldt. Het zou ook mogelijk zijn dat iemand anders dan de eigenlijke gebruiker gebruik maakt van de telecommunicatiediensten of dat men het slachtoffer wordt van een identiteitsdiefstal, waardoor mogelijk verdachte communicatiepatronen niet zouden worden toegeschreven aan de eigenlijke gebruiker van de dienst. In dergelijke gevallen zouden burgers worden geconfronteerd met een omkering van de bewijslast, een vermoeden van schuld ten laste van de telefoon- en internetgebruiker, terwijl een dergelijk vermoeden niet bestaat ten aanzien van de gebruikers van traditionele, niet-elektronische briefwisseling.

A.15.2. De Ministerraad herhaalt dat het bewaren van gegevens geen consultatie ervan inhoudt. Men kan niet vooraf weten wie een misdrijf zal plegen.

Volgens de Ministerraad wordt het vermoeden van onschuld niet omgekeerd door de bestreden wet en is er geen sprake van preventief toezicht door de overheid.

De Ministerraad stelt dat er geen verschil in behandeling is tussen operatoren en e-maildiensten. Die laatste vallen evenzeer onder het toepassingsgebied van de bestreden wet.

Het verschil in behandeling ten opzichte van de conventionele postdiensten betreft volgens de Ministerraad een niet-vergelijkbare categorie. De identificatiegegevens van de gewone briefwisseling kunnen niet worden bewaard zonder het briefgeheim te schenden. Op de enveloppe moet geen afzender worden vermeld en ook in de brief hoeft geen naam vermeld te worden.

A.15.3. De verzoekende partijen repliceren dat de Ministerraad uitgaat van de stelling dat iedere burger als een potentiële verdachte moet worden beschouwd. Dat bevestigt dat de bestreden wet het vermoeden van onschuld niet respecteert.



Volgens de verzoekende partijen weerlegt de Ministerraad niet de kritiek op het onevenredig karakter van de maatregel dat door het Hof van Justitie in zijn arrest van 8 april 2014 is vastgesteld.

A.16.1. In een tweede onderdeel van het middel bekritisieren de verzoekende partijen het ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel. Het geheime karakter van de bewaring en van de opvraging van communicatie- en identificatiegegevens waarin de bestreden wet voorziet, zou tot gevolg hebben dat men niet steeds weet dat een inbreuk op een grondrecht heeft plaatsgevonden, waartegen een adequaat rechtsmiddel kan worden aangewend. De rechtsmiddelen waarin de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer voorzien, zouden niet afdoende zijn omdat het te dezen gaat om een algemene bewaring van persoonsgegevens, en niet om een specifieke bewaring.

A.16.2. De Ministerraad antwoordt dat de algemene bewaarplicht uit de bestreden wet voortvloeit en dat de burger geacht wordt de wet te kennen.

Hij verklaart niet in te zien op welke wijze en waartegen de verzoekende partijen een beroep zouden willen indienen in het kader van die bewaarplicht.

Volgens de Ministerraad heeft de kritiek van de verzoekende partijen opnieuw betrekking op het raadplegen van de gegevens, dat in andere wetgeving is geregeld.

A.16.3. De verzoekende partijen repliceren dat de Ministerraad geen antwoord geeft op de grief dat de bestreden wet geen specifiek eigen rechtsmiddel instelt dat beantwoordt aan de ernst van de inmenging in het privéleven.

A.17. In een vierde middel voeren de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 een schending aan van artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet en van het algemeen beginsel van evenredigheid.

A.18.1. In een eerste onderdeel van het middel wordt aangevoerd dat de bestreden wet aanleiding geeft tot discriminatie van de kleine Internet Service Providers (ISP) en de buitenlandse ISP's, ten aanzien van de grote ISP's en de ISP's die in België opereren, aangezien die laatsten de bewaarplicht niet kunnen omzeilen, terwijl de eerstgenoemden zich kunnen onttrekken aan de aanzienlijke kosten van zulk een bewaring. De aldus bij de bestreden wet opgelegde wettelijke verplichting zou kunnen leiden tot een verlies van klanten voor de Belgische ondernemingen, waardoor hun eigendomsrecht wordt aangetast.

A.18.2. De Ministerraad merkt in eerste instantie op dat een toetsing aan de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet verder kan gaan dat het territoriale toepassingsgebied van de Grondwet en van de wet, dat tot België beperkt is.

De Ministerraad stelt dat de verzoekende partijen gewag maken van een zware financiële last, zonder daarvan ook maar een begin van bewijs te leveren.

Bovendien voorziet het koninklijk besluit van 9 januari 2003 houdende modaliteiten voor de wettelijke medewerkingsplicht bij gerechtelijke vorderingen met betrekking tot elektronische communicatie in een stelsel van vergoedingen voor vorderingen die zijn gebaseerd op de artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering. Die vergoedingen zijn bedoeld als compensatie voor bepaalde kosten voor het opzoeken en meedelen van gegevens aan de gerechtelijke autoriteiten.

Ook het koninklijk besluit van 12 oktober 2010 houdende de nadere regels voor de wettelijke medewerkingsplicht bij vorderingen door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten met betrekking tot elektronische communicatie voorziet erin dat de providers bepaalde vergoedingen kunnen ontvangen voor hun diensten.

De Ministerraad besluit dat wel degelijk is voorzien in een aantal financiële tegemoetkomingen voor de taken van de providers en dat de kosten geen onevenredige last vormen. Hij merkt op dat geen enkele provider bij de Raad van State een beroep tot nietigverklaring heeft ingediend.

A.18.3. De verzoekende partijen verwijzen bij wijze van repliek naar wat zij argumenteerden in verband met het tweede onderdeel van het tweede middel met betrekking tot de verhoogde kosten voor de providers.

A.19.1. In een tweede onderdeel van het middel voeren de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 aan dat het eigendomsrecht van de providers wordt aangetast in zoverre de bestreden wet dezelfde gevolgen zou hebben als een formele onteigening, zonder dat in een passende compensatie wordt voorzien. Een algehele bewaarplicht zou de aanbieders hun eigendomsrecht ontnemen wanneer de toestellen die worden gebruikt voor het aanbieden van hun diensten niet kunnen worden gemoderniseerd om de kosten van de gegevensbewaring te dekken.

A.19.2. De Ministerraad wijst erop dat de bestreden wet een doelstelling nastreeft van algemeen belang, die een regeling van het eigendomsrecht verantwoordt. Hij verwijst naar wat hij reeds eerder argumenteerde over die doelstelling.

De Ministerraad verwijst ook naar de vergoedingsregeling waarop hij reeds naar aanleiding van het eerste onderdeel van dit middel alludeerde. Hij besluit dat de financiële last voor het bewaren van de gegevens niet dermate groot is dat die zou opwegen tegen de doelstellingen van algemeen belang die met de bestreden wet worden nagestreefd.

A.19.3. De verzoekende partijen blijven bij hun standpunt dat de algemene bewaarplicht een dermate grote invloed heeft op het eigendomsrecht dat er geen behoorlijk evenwicht is tussen de vereiste van algemeen belang en de rechten van de providers.

- B -

B.1.1. De « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* », verzoekende partij in de zaak nr. 5856, vordert de vernietiging van artikel 5 van de wet van 30 juli 2013 « houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering ».

De vzw « *Liga voor Mensenrechten* » en de vzw « *Ligue des Droits de l'Homme* », verzoekende partijen in de zaak nr. 5859, vorderen de vernietiging van de artikelen 1 tot 7 van dezelfde wet.

B.1.2. De bestreden wet van 30 juli 2013 bepaalt :

« Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2. Deze wet zet Richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006 betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG (‘ *Dataretentierichtlijn* ’) (*Publicatieblad*, 13 april 2006, L 105/54) en artikel 15.1 van Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (‘ *richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie* ’) (*Publicatieblad*, 31 juli 2002, L 201/37) gedeeltelijk om in Belgisch recht.

HOOFDSTUK 2. - Wijzigingen van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie

Art. 3. Artikel 1 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, gewijzigd bij de wet van 10 juli 2012, wordt aangevuld met een lid luidende :

‘ Deze wet voorziet in een gedeeltelijke omzetting van Richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006 betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG (“ Dataretentierichtlijn ”) (*Publicatieblad* 13 april 2006, L 105/54) en van artikel 15.1 van Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (“ richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie ”) (*Publicatieblad*, 31 juli 2002, L 201/37). ’.

Art. 4. In artikel 2 van dezelfde wet, gewijzigd bij de wetten van 18 mei 2009 en 10 juli 2012, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

a) het 11° wordt vervangen door wat volgt :

‘ 11° “ operator ” : een persoon die onder de verplichting valt een kennisgeving te doen overeenkomstig artikel 9; ’;

b) het artikel wordt aangevuld met een 74° luidende als volgt :

‘ 74° “ Oproepzonder resultaat ” : een communicatie waarbij een oproep wel tot een verbinding heeft geleid, maar onbeantwoord is gebleven of via het netwerkbeheer is beantwoord. ’.

Art. 5. Artikel 126 van dezelfde wet wordt vervangen als volgt :

‘ Art. 126. § 1. Onverminderd de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, bewaren de aanbieders van aan het publiek aangeboden vaste telefoniediensten, mobiele telefoniediensten, internettoegangsdiensten, internet-e-maildiensten, of internettelefoniediensten, en de aanbieders van de onderliggende openbare elektronische-communicatienetwerken de verkeersgegevens, de locatiegegevens, de gegevens voor identificatie van de eindgebruikers, de gegevens voor identificatie van de gebruikte elektronische-communicatiedienst en de gegevens voor identificatie van de vermoedelijk gebruikte eindapparatuur, die door hen worden gegenereerd of verwerkt bij het leveren van de betreffende communicatiediensten.

Onder aanbieders in de betekenis van dit artikel worden ook de doorverkopers in eigen naam en voor eigen rekening verstaan.

Onder telefoniedienst in de betekenis van dit artikel wordt verstaan : telefoonoproepen - met inbegrip van spraakoproepen, voicemail, conference call of datacommunicatie -, aanvullende diensten - met inbegrip van call forwarding en call

transfer -, en de messaging- en multimedadiensten - met inbegrip van short message service (sms), enhanced media service (EMS) en multimedia service (MMS).

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, op voorstel van de minister van Justitie en van de minister, en na advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van het Instituut, de krachtens het eerste lid te bewaren gegevens per type dienst alsook de vereisten waaraan deze gegevens moeten beantwoorden.

Behoudens andersluidende wettelijke bepaling, mogen geen gegevens waaruit de inhoud van de communicatie kan worden opgemaakt, bewaard worden.

De verplichting om de in het eerste lid bedoelde gegevens te bewaren, is ook van toepassing op oproepingen zonder resultaat, voor zover die gegevens in verband met de aanbieder van de bedoelde communicatiediensten :

1° wat de telefoniegegevens betreft, worden gegenereerd, verwerkt en opgeslagen door de aanbieders van openbare diensten voor elektronische communicatie of van een openbaar netwerk voor elektronische communicatie, of

2° wat de internetgegevens betreft, door deze aanbieders worden gelogd.

§ 2. De gegevens bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, worden bewaard met het oog op :

a) de opsporing, het onderzoek en de vervolging van strafbare feiten zoals bedoeld in de artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering;

b) de beteugeling van kwaadwillige oproepen naar de nooddiensten, zoals bedoeld in artikel 107;

c) het onderzoek door de Ombudsdienst voor telecommunicatie naar de identiteit van de personen die kwaadwillig gebruik hebben gemaakt van een elektronische-communicatienetwerk of -dienst, zoals bedoeld in artikel 43*bis*, § 3, 7°, van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven;

d) de vervulling van de inlichtingenopdrachten met inzet van de methoden voor het verzamelen van gegevens zoals bedoeld in de artikelen 18/7 en 18/8 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

De diensten- en netwerkaanbieders bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, zorgen ervoor dat de gegevens opgenomen in paragraaf 1, eerste lid, onbeperkt toegankelijk zijn vanuit België en dat deze gegevens, en alle andere daarmee verband houdende vereiste informatie onverwijld en op eenvoudig verzoek aan de autoriteiten belast met de opdrachten bedoeld in de punten a) tot d) kunnen worden meegedeeld en uitsluitend aan deze laatste.

§ 3. De gegevens ter identificatie van de eindgebruikers, de gebruikte elektronische-communicatiedienst en de vermoedelijk gebruikte eindapparatuur worden bewaard vanaf de inschrijving op de dienst, zolang binnenkomende of uitgaande communicatie mogelijk is door middel van de dienst waarop werd ingetekend en gedurende

twalf maanden vanaf de datum van de laatste geregistreerde binnenkomende of uitgaande communicatie.

De verkeers- en localisatiegegevens worden bewaard gedurende twalf maanden vanaf de datum van de communicatie.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, op voorstel van de minister van Justitie en van de minister, en na advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van het Instituut, de gegevens die zijn onderworpen aan het eerste lid en deze die zijn onderworpen aan het tweede lid.

§ 4. Naar aanleiding van het evaluatieverslag bedoeld in paragraaf 7, kan de Koning, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad en na advies van het Instituut en de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de bewaringstermijn van de gegevens voor bepaalde categorieën van gegevens aanpassen, zonder een termijn van meer dan 18 maanden vast te leggen.

De Koning kan, in de omstandigheden zoals bedoeld in artikel 4, § 1, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad en na advies van het Instituut en van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, voor een beperkte periode, een bewaringstermijn voor de gegevens vastleggen die langer is dan twalf maanden.

Wanneer in de omstandigheden bedoeld in het tweede lid de Koning een bewaringstermijn oplegt die langer is dan vierentwintig maanden, stelt de minister de Europese Commissie en de overige lidstaten van de Europese Unie onverwijld in kennis van alle genomen maatregelen, met vermelding van de redenen die eraan ten grondslag liggen.

§ 5. Voor de bewaring van de in paragraaf 1, eerste lid, bedoelde gegevens geldt het onderstaande voor de aanbieder van een netwerk of dienst voor elektronische communicatie bedoeld in paragraaf 1, eerste lid :

1° hij garandeert dat de bewaarde gegevens dezelfde kwaliteit hebben en onderworpen worden aan dezelfde beveiligings- en beschermingsmaatregelen als de gegevens in het netwerk;

2° hij zorgt ervoor dat de bewaarde gegevens worden onderworpen aan passende technische en organisatorische maatregelen om de gegevens te beveiligen tegen vernietiging, hetzij per ongeluk, hetzij onrechtmatig, tegen verlies of wijziging per ongeluk, niet-toegelaten of onrechtmatige opslag, verwerking, toegang of openbaarmaking;

3° hij garandeert dat de toegang tot de bewaarde gegevens enkel gebeurt door een of meer leden van de Coördinatiecel Justitie bedoeld in artikel 2 van het koninklijk besluit van 9 januari 2003 houdende de modaliteiten voor de wettelijke medewerkingsplicht bij gerechtelijke vorderingen met betrekking tot elektronische communicatie en door het personeel en de aangestelden van deze aanbieders die specifiek door deze cel gemachtigd zijn;

4° hij zorgt ervoor dat de gegevens na afloop van de bewaringstermijn die voor die gegevens geldt, worden vernietigd.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, op voorstel van de Minister van Justitie en van de minister, en na advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van het Instituut, de technische en administratieve maatregelen die de aanbieders van diensten en netwerken beoogd in paragraaf 1, eerste lid, moeten nemen teneinde de bescherming van de bewaarde persoonsgegevens te garanderen.

De diensten- en netwerkaanbieders bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, worden beschouwd als verantwoordelijk voor de verwerking van deze gegevens in de zin van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

§ 6. De minister en de Minister van Justitie zorgen ervoor dat jaarlijks aan de Europese Commissie en de Kamer van volksvertegenwoordigers statistische informatie wordt verstrekt over de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare communicatiediensten of -netwerken. Die informatie heeft onder meer betrekking op :

1° de gevallen waarin overeenkomstig de toepasselijke wettelijke bepalingen gegevens zijn verstrekt aan de bevoegde autoriteiten;

2° de tijd die is verstreken tussen de datum waarop de gegevens zijn bewaard en de datum waarop de bevoegde autoriteiten om de overdracht ervan verzochten;

3° de gevallen waarin verzoeken niet konden worden ingewilligd.

Deze statistische informatie mag geen persoonsgegevens omvatten.

De gegevens die betrekking hebben op de toepassing van paragraaf 2, a), worden tevens bijgevoegd bij het verslag dat de Minister van Justitie overeenkomstig artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering moet uitbrengen aan het Parlement.

De Koning bepaalt, op voorstel van de Minister van Justitie en de minister en op advies van het Instituut, de statistieken die de aanbieders van diensten of netwerken jaarlijks moeten verzenden aan het Instituut en deze die het Instituut verzendt aan de minister en aan de Minister van Justitie.

§ 7. Onverminderd het verslag bedoeld in paragraaf 6, derde lid, brengen de minister en de Minister van Justitie, twee jaar na de inwerkingtreding van het koninklijk besluit bedoeld in paragraaf 1, derde lid, aan de Kamer van volksvertegenwoordigers een evaluatieverslag uit over de toepassing van dit artikel, teneinde na te gaan of het nodig is bepalingen aan te passen, inzonderheid wat betreft de te bewaren gegevens en de bewaringstermijn. '.

Art. 6. In artikel 145 van dezelfde wet, gewijzigd bij de wet van 25 april 2007, wordt een paragraaf 3*ter* ingevoegd, luidende :

‘ § 3*ter*. Met geldboete van 50 euro tot 50.000 euro en met gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar of met één van die straffen alleen wordt gestraft :

1° iedere persoon die, naar aanleiding van de uitoefening van zijn functie, buiten de gevallen die de wet bepaalt of zonder inachtneming van de vormen die zij voorschrijft, met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, de gegevens bedoeld in artikel 126 op enige manier overneemt, onder zich houdt, of er enig gebruik van maakt;

2° hij die, terwijl hij weet dat de gegevens bekomen zijn door het plegen van het misdrijf bedoeld in 1°, deze gegevens onder zich houdt, aan een andere persoon onthult of verspreidt, of er enig gebruik van maakt. '.

### HOOFDSTUK 3. - Wijziging van artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering

Art. 7. Artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering, ingevoegd bij de wet van 30 juni 1994 en gewijzigd bij de wetten van 8 april 2002, 7 juli 2002 en 6 januari 2003, wordt aangevuld met een lid, luidende :

‘ Bij dit verslag wordt tevens het verslag gevoegd dat werd opgesteld met toepassing van artikel 126, § 6, derde lid, van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie. ’ ».

B.2.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 5856 leidt een enig middel af uit de schending, door artikel 5 van de bestreden wet, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 7, 8 en 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

B.2.2. Het voormelde artikel 5 wordt in die zin bekritiseerd dat het de gebruikers van telecommunicatie- of elektronische communicatiediensten die onderworpen zijn aan het beroepsgeheim, waaronder met name de advocaten, en de andere gebruikers van die diensten identiek behandelt zonder rekening te houden met het bijzondere statuut van de advocaat, het fundamentele karakter van het beroepsgeheim waaraan hij onderworpen is en de noodzakelijke vertrouwensrelatie tussen hem en zijn cliënten.

De bestreden bepaling zou eveneens de rechtzoekenden die het voorwerp uitmaken van onderzoeks- of vervolgingsmaatregelen wegens feiten die mogelijk beantwoorden aan die doeleinden, en die welke niet het voorwerp uitmaken van zulke maatregelen, ten onrechte op identieke wijze behandelen.

B.3.1. Het eerste middel in de zaak nr. 5859 is afgeleid uit de schending, door artikel 5 van de bestreden wet, van de artikelen 10, 11, 12, 15, 22 en 29 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 5, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17 en 18 van het Europees Verdrag



voor de rechten van de mens, met de artikelen 7, 8, 11 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, met de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid, evenredigheid en « informatiele zelfbeschikking », alsook met artikel 5, lid 4, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (hierna : VEU).

B.3.2. In een eerste onderdeel van het middel verwijzen de verzoekende partijen naar de conclusie van de advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de Europese Unie, verstrekt op 12 april 2013 in de samengevoegde zaken C-293/12 en C-594/12. In die conclusie oordeelde de advocaat-generaal dat de « Dataretentierichtlijn » in haar geheel onverenigbaar was met artikel 52, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, aangezien de beperkingen die zij aan de uitoefening van de grondrechten stelt door de opgelegde verplichting tot het bewaren van gegevens, niet gepaard gaan met de onmisbare beginselen die moeten gelden voor de waarborgen waarmee de toegang tot die gegevens en de exploitatie ervan behoren te zijn omkleed. De advocaat-generaal was eveneens van mening dat artikel 6 van de richtlijn onverenigbaar was met de artikelen 7 en 52, lid 1, van het Handvest, in zoverre het de lidstaten verplichtte ervoor te zorgen dat de in artikel 5 ervan bedoelde gegevens worden bewaard gedurende een termijn die tot twee jaar kan oplopen. De verzoekende partijen stellen verder nog vast dat volgens de conclusie de richtlijn onevenredig is in het licht van de noodzaak die wordt aangevoerd om de interne markt te reguleren, en bijgevolg strijdig is met artikel 5, lid 4, van het VEU.

De verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 leiden eruit af dat, in zoverre artikel 5 van de bestreden wet de « Dataretentierichtlijn » omzet, de bestreden wet ook artikel 5, lid 4, van het VEU, alsmede de artikelen 7 en 52, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie schendt.

B.3.3. In een tweede onderdeel van het middel formuleren de verzoekende partijen in de zaak nr. 5859 nog acht grieven tegen artikel 5 van de bestreden wet, dat artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie vervangt. Zo zouden de aard en de omvang van de bewaarde gegevens het recht op eerbiediging van het privéleven schenden. De verzoekende partijen verwijten de wetgever eveneens dat hij niet in aparte regels heeft voorzien voor de richtlijn 2002/58/EG en voor de richtlijn 2006/24/EG. Zij voeren nog aan dat artikel 126, § 2, d), van de wet van 13 juni 2005 zou leiden tot situaties

waarbij de rechtszekerheid en het verbod van willekeur in het gedrang zouden komen en waarbij de inmenging van de overheid in de privacy, maar ook in de vrijheid van meningsuiting, in de persvrijheid en in het recht op vergadering en op vereniging onevenredig zou zijn. Er wordt ook kritiek geleverd op het gebrek aan precisie van artikel 126, § 2, a), wat de aanwijzing van een bevoegde overheid betreft, en van dezelfde bepaling in punt d) ervan, wat de beoordelingsbevoegdheid van de inlichtingendiensten betreft. Er wordt aangevoerd, in een punt e) van het tweede onderdeel van het middel, dat de wet niet voorziet in een afdoend juridictioneel toezicht tegen willekeurige aantastingen door de overheid. In een punt f) voeren de verzoekende partijen aan dat het begrip « strafbaar feit » dat in de bestreden wet wordt gebruikt, niet zou beantwoorden aan het wettigheidsbeginsel, en in ieder geval onevenredig zou zijn. In punt g) van het tweede onderdeel van hetzelfde middel wordt kritiek geuit op het ontbreken van een definitie van de te bewaren gegevens per type dienst, en van vereisten waaraan die gegevens moeten beantwoorden. Ten slotte wordt de bij de bestreden wet bepaalde termijn voor bewaring van de gegevens bekritiseerd in een punt h).

B.4. In zoverre zij beide betrekking hebben op artikel 5 van de bestreden wet, dienen het enige middel in de zaak nr. 5856 en het eerste middel in de zaak nr. 5859 samen te worden onderzocht.

B.5.1. Vóór de vervanging ervan bij artikel 5 van de bestreden wet, bepaalde artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie (hierna : de wet van 13 juni 2005) :

« § 1. Bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, stelt de Koning op voorstel van de Minister van Justitie en van de minister en na advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van het Instituut, de voorwaarden vast waaronder de operatoren de verkeersgegevens en de identificatiegegevens van eindgebruikers, registreren en bewaren, met het oog op het opsporen en de beteugeling van strafbare feiten, met het oog op de beteugeling van kwaadwillige oproepen naar de nooddiensten en met het oog op het onderzoek door de ombudsdienst voor telecommunicatie naar de identiteit van de personen die kwaadwillig gebruik hebben gemaakt van een elektronische communicatienetwerk of -dienst, evenals met het oog op de vervulling van de inlichtingsopdrachten bepaald in de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

§ 2. De gegevens die moeten worden bewaard en de duur van de bewaring, die wat de openbare telefoniedienst betreft niet minder dan twaalf en niet meer dan zesendertig maanden mag zijn, worden door de Koning bepaald in een besluit vastgesteld na overleg in de

Ministerraad, na advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van het Instituut.

De operatoren zorgen ervoor dat de in § 1 vermelde gegevens onbeperkt toegankelijk zijn vanuit België ».

B.5.2. Zoals artikel 2 van de bestreden wet aangeeft, vormt deze de gedeeltelijke omzetting, in Belgisch recht, van de « Dataretentierichtlijn » en van artikel 15, lid 1, van de « richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie ».

In de memorie van toelichting van de wet wordt in dat verband het volgende gepreciseerd :

« Deze Richtlijn 2006/24/EG heeft tot doel de bepalingen van de lidstaten te harmoniseren in verband met de verplichtingen van de aanbieders van openbaar beschikbare elektronische-communicatiediensten of van openbare elektronische-communicatienetwerken wat betreft de bewaring van bepaalde gegevens die door die aanbieders zijn gegenereerd of verwerkt teneinde te garanderen dat die gegevens beschikbaar zijn voor het onderzoeken, opsporen en vervolgen van ernstige criminaliteit zoals gedefinieerd in de nationale wetgevingen van de lidstaten.

Richtlijn 2006/24/EG had in principe tegen 15 september 2007 omgezet moeten zijn, met uitzondering van wat betrekking heeft op de bewaring van communicatiegegevens in verband met internettoegang, internettelefonie en e-mail via het internet, waarvoor de streefdatum voor omzetting was vastgesteld op 15 maart 2009, omdat België heeft gebruikgemaakt van de in de richtlijn opgenomen mogelijkheid om uitstel te vragen.

Eind september 2012 heeft de Europese Commissie België in gebreke gesteld om de richtlijn om te zetten en de aandacht van België gevestigd op de geldboetes die het Hof van Justitie aan ons land zou kunnen opleggen wegens de onvolledige omzetting van de richtlijn. Er kan dus zeker niet langer gewacht worden en al zeker niet op een eventuele amendering van de richtlijn.

Met het oog op de omzetting in Belgisch recht van Richtlijn 2006/24/EG is een herziening noodzakelijk van de tekst van artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie die hier en daar bepalingen bevat die niet stroken met de Europese bepalingen.

De omzetting van Richtlijn 2006/24/EG zal deels aan de hand van een wijziging van artikel 126 van de voornoemde wet van 13 juni 2005 voltooid worden en deels door de aanneming van een koninklijk besluit ter uitvoering van dat nieuwe artikel 126, zodat de lijst van te bewaren gegevens en de vereisten waaraan deze gegevens moeten beantwoorden, zullen worden vastgelegd door de Koning » (*Parl. St.*, Kamer, 2012-2013, DOC 53-2921/001, pp 3-4).

B.6. Bij een arrest van 8 april 2014 van de grote kamer in antwoord op prejudiciële vragen vanwege het Hooggerechtshof van Ierland en het Grondwettelijk Hof van Oostenrijk (HvJ, C-293/12, *Digital Rights Ireland Ltd* en C-594/12, *Kärntner Landesregierung e.a.*) heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie de « Dataretentierichtlijn » ongeldig verklaard.

B.7. In zijn memorie stelt de Ministerraad vast dat, wegens het gezag van gewijsde verbonden aan de arresten van het Hof van Justitie van de Europese Unie, iedere rechter voortaan de richtlijn 2006/24/EG als ongeldig moet beschouwen. Hij voert niettemin aan dat het voormelde arrest van het Hof van Justitie alleen een weerslag heeft op de artikelen 2 en 3 van de bestreden wet, waarin wordt aangekondigd dat de wet de richtlijn gedeeltelijk in Belgisch recht omzet. Wat artikel 5 van de bestreden wet betreft, zou men daarentegen ervan moeten uitgaan dat het niet door het arrest van het Hof van Justitie wordt geraakt en dat de lidstaten bevoegd zijn om de aangelegenheid van bewaring van gegevens te regelen, bij ontstentenis van harmonisatiemaatregelen op dat gebied.

B.8. De ondernemingen die verplicht zijn tot gegevensbewaring alsook de lijst van de te bewaren gegevens worden opgesomd in artikel 126, § 1, van de wet van 13 juni 2005, gewijzigd bij artikel 5 van de bestreden wet.

De ondernemingen die verplicht zijn tot gegevensbewaring zijn de aanbieders van aan het publiek aangeboden vaste telefoniediensten, mobiele telefoniediensten, internettoegangsdiensten, internet-e-maildiensten en internettelefoniediensten, en de aanbieders van de onderliggende openbare elektronische communicatienetwerken.

Uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet blijkt dat de wetgever de gebruikte terminologie heeft willen aanpassen om ze te laten overeenstemmen met die van de richtlijn 2006/24/EG, waarbij de door de wet beoogde categorieën van dienstenaanbieders overeenstemmen met die welke in de genoemde richtlijn zijn opgesomd (*Parl. St.*, Kamer, 2012-2013, DOC 53-2921/001, p. 12).

De te bewaren gegevens werden ook in verschillende categorieën onderverdeeld, net zoals de lijst van te bewaren gegevens die bij de richtlijn werd opgesteld (*ibid.*, p. 13). Volgens artikel 126, § 1, van de wet van 13 juni 2005, gewijzigd bij het bestreden artikel 5,

gaat het om de verkeersgegevens, de locatiegegevens, de gegevens voor identificatie van de eindgebruikers, de gegevens voor identificatie van de gebruikte elektronische communicatiedienst en de gegevens voor identificatie van de vermoedelijk gebruikte eindapparatuur, die worden gegenereerd of verwerkt bij het leveren van de betreffende communicatiediensten.

De doeleinden van die gegevensbewaring worden beschreven in paragraaf 2 van het gewijzigde artikel 126. Het gaat om de opsporing, het onderzoek en de vervolging van strafbare feiten zoals bedoeld in de artikelen 46*bis* en 88*bis* van het Wetboek van strafvordering, of om de beteugeling van kwaadwillige oproepen naar de nooddiensten. Het gaat eveneens erom het onderzoek mogelijk te maken, door de Ombudsdienst voor telecommunicatie, naar de identiteit van de personen die kwaadwillig gebruik hebben gemaakt van een netwerk of dienst voor elektronische communicatie, of nog de vervulling van de inlichtingenopdrachten met toepassing van de artikelen 18/7 en 18/8 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

Een minimumtermijn van twaalf maanden voor de bewaring van de gegevens wordt vastgelegd bij het gewijzigde artikel 126, § 3, van de wet van 13 juni 2005, waarbij die termijn tot achttien maanden kan worden gebracht op grond van paragraaf 4 van dezelfde bepaling, en zelfs tot meer dan vierentwintig maanden in de omstandigheden bedoeld in artikel 4, § 1, in samenhang gelezen met artikel 4, § 4, tweede en derde lid, van de wet van 13 juni 2005.

Artikel 126, § 5, van de wet van 13 juni 2005, gewijzigd bij artikel 5 van de bestreden wet, belast de aanbieders van een netwerk of dienst voor elektronische communicatie ermee de kwaliteit van de bewaarde gegevens alsook de beveiliging en de bescherming ervan te waarborgen. De aanbieders moeten eveneens ervoor zorgen dat maatregelen worden genomen om de vernietiging ervan, hetzij per ongeluk, hetzij onrechtmatig, het verlies of, per ongeluk, de wijziging ervan, of een opslag, verwerking, toegang of openbaarmaking die niet zou zijn toegelaten of die onrechtmatig zou zijn, te vermijden.

De aanbieders moeten voorts waarborgen dat de toegang tot de bewaarde gegevens enkel gebeurt door een of meer leden van de Coördinatiecél Justitie bedoeld in artikel 2 van het koninklijk besluit van 9 januari 2003 houdende modaliteiten voor de wettelijke

medewerkingsplicht bij gerechtelijke vorderingen met betrekking tot elektronische communicatie, en door het personeel en de aangestelden van die aanbieders die door die cel gemachtigd zijn.

Ten slotte wordt de vernietiging van de bewaarde gegevens eveneens ten laste gelegd van de aanbieders.

B.9. Zoals het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft geoordeeld bij zijn voormelde arrest van 8 april 2014 (punt 34), vormt de door de artikelen 3 en 6 van de richtlijn 2006/24/EG aan aanbieders van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of een openbaar communicatienetwerk opgelegde verplichting om gegevens betreffende het privéleven van een persoon en zijn communicaties, zoals die welke zijn bedoeld in artikel 5 van die richtlijn, gedurende een bepaalde tijd te bewaren, op zich een inmenging in de door artikel 7 van het Handvest gewaarborgde rechten.

Het Hof van Justitie oordeelde eveneens, in punt 35 van het arrest, dat « de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de gegevens een aanvullende inmenging in dat fundamentele recht [vormt] (zie met betrekking tot artikel 8 EVRM, arresten EHRM, *Leander/Zweden*, 26 maart 1987, reeks A nr. 116, § 48; *Rotaru/Roemenië* [Grote kamer], nr. 28341/95, § 46, CEDH 2000-V, en *Weber en Saravia/Duitsland* (dec.), nr. 54934/00, § 79, CEDH 2006-XI). De artikelen 4 en 8 van richtlijn 2006/24, die de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de gegevens regelen, vormen dus eveneens een inmenging in de door artikel 7 van het Handvest gewaarborgde rechten ».

Die inmenging van de richtlijn werd bijzonder zwaar genoemd (punt 37), hoewel de richtlijn niet de mogelijkheid biedt om kennis te nemen van de inhoud zelf van de bewaarde elektronische communicatie (punt 39). Bij de toetsing van de evenredigheid van de vastgestelde inmenging, heeft het Hof van Justitie het volgende geconcludeerd :

« 48. Gelet op de belangrijke rol die de bescherming van persoonsgegevens speelt in het licht van het fundamentele recht op bescherming van het privéleven, alsook op de omvang en de ernst van de door richtlijn 2006/24 veroorzaakte inmenging in dit recht is de beoordelingsbevoegdheid van de Uniewetgever *in casu* beperkt, zodat een strikt toezicht moet worden uitgeoefend.

49. Met betrekking tot de vraag of het door richtlijn 2006/24 nagestreefde doel kan worden verwezenlijkt door de bewaring van de gegevens, moet worden vastgesteld dat de gegevens die op grond van deze richtlijn moeten worden bewaard, gelet op het groeiende belang van elektronische communicatiemiddelen de nationale strafvervolgingsautoriteiten extra mogelijkheden bieden om ernstige gevallen van criminaliteit op te helderen en in die zin dus een waardevol instrument vormen bij strafonderzoeken. De bewaring van dergelijke gegevens is derhalve geschikt voor de verwezenlijking van het door deze richtlijn nagestreefde doel.

50. Aan deze beoordeling wordt niet afgedaan door de omstandigheid dat er verschillende vormen van elektronische communicatie bestaan die niet binnen de werkingssfeer van richtlijn 2006/24 vallen of die anonieme communicatie mogelijk maken, zoals met name Tschohl en Seitlinger alsook de Portugese regering in hun bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen hebben aangevoerd. Dit heeft weliswaar tot gevolg dat de bewaring van gegevens niet volstrekt geschikt is om het nagestreefde doel te bereiken, maar dat betekent nog niet dat deze maatregel daarvoor ongeschikt is, zoals de advocaat-generaal in punt 137 van zijn conclusie heeft opgemerkt.

51. Wat de noodzaak van de door richtlijn 2006/24 voorgeschreven bewaring van gegevens betreft, zij vastgesteld dat de bestrijding van zware criminaliteit, met name van georganiseerde misdaad en terrorisme, weliswaar van primordiaal belang is om de openbare veiligheid te waarborgen, en dat de doeltreffendheid ervan in aanzienlijke mate kan afhangen van het gebruik van moderne onderzoekstechnieken, maar dat een dergelijke doelstelling van algemeen belang, hoe wezenlijk zij ook is, op zich niet kan rechtvaardigen dat een bewaringsmaatregel zoals die welke door richtlijn 2006/24 is ingevoerd, noodzakelijk wordt geacht voor het voeren van deze strijd.

52. Wat het recht op eerbiediging van het privéleven betreft, zij opgemerkt dat de bescherming van dit fundamentele recht volgens vaste rechtspraak van het Hof hoe dan ook vereist dat de uitzonderingen op de bescherming van persoonsgegevens en de beperkingen ervan binnen de grenzen van het strikt noodzakelijke blijven (arrest *IPI*, C-473/12, EU:C:2013:715, punt 39 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

53. Dienaangaande zij eraan herinnerd dat de bescherming van persoonsgegevens, die uitdrukkelijk wordt voorgeschreven door artikel 8, lid 1, van het Handvest, van bijzonder belang is voor het in artikel 7 van dit Handvest verankerde recht op eerbiediging van het privéleven.

54. De betrokken Unieregeling moet dus duidelijke en precieze regels betreffende de draagwijdte en de toepassing van de betrokken maatregel bevatten die minimale vereisten opleggen, zodat de personen van wie de gegevens zijn bewaard over voldoende garanties beschikken dat hun persoonsgegevens doeltreffend worden beschermd tegen het risico van misbruik en tegen elke onrechtmatige raadpleging en elk onrechtmatig gebruik van deze gegevens (zie naar analogie met betrekking tot artikel 8 EVRM, arresten EHRM, *Liberty e.a./Verenigd Koninkrijk*, nr. 58243/00, § 62 en 63, van 1 juli 2008; *Rotaru/Roemenië*, reeds aangehaald, § 57-59, en *S en Marper/Verenigd Koninkrijk*, reeds aangehaald, § 99).

55. De noodzaak om over dergelijke garanties te beschikken is des te groter wanneer de persoonsgegevens, zoals is bepaald in richtlijn 2006/24, automatisch worden verwerkt en er een aanzienlijk risico bestaat dat deze gegevens op onrechtmatige wijze zullen worden

geraadpleegd (zie naar analogie met betrekking tot artikel 8 EHRM, arresten EHRM, *S en Marper*/Verenigd Koninkrijk, reeds aangehaald, § 103, en *M. K.*/Frankrijk, nr. 19522/09, § 35, van 18 april 2013).

56. Met betrekking tot de vraag of de inmenging die richtlijn 2006/24 meebrengt, beperkt is tot het strikt noodzakelijke, zij opgemerkt dat artikel 3 van deze richtlijn, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 1, ervan, voorschrijft om alle verkeersgegevens betreffende vaste en mobiele telefonie, internettoegang, e-mail over het internet en internettelefonie te bewaren. Deze richtlijn strekt zich dus uit tot alle wijdverspreide elektronische communicatiemiddelen, die een steeds belangrijker plaats innemen in het dagelijkse leven van de mensen. Bovendien ziet deze richtlijn ingevolge artikel 3 ervan op alle abonnees en geregistreerde gebruikers. Zij leidt dus tot inmenging in de fundamentele rechten van bijna de gehele Europese bevolking.

57. Dienaangaande zij in de eerste plaats vastgesteld dat richtlijn 2006/24 algemeen van toepassing is op alle personen, alle elektronischecommunicatiemiddelen en alle verkeersgegevens, zonder dat enig onderscheid wordt gemaakt, enige beperking wordt gesteld of enige uitzondering wordt gemaakt op basis van het doel, zware criminaliteit te bestrijden.

58. Richtlijn 2006/24 is om te beginnen algemeen van toepassing op alle personen die gebruikmaken van elektronischecommunicatiediensten, zonder dat de personen van wie de gegevens worden bewaard zich echter, zelfs niet indirect, in een situatie bevinden die aanleiding kan geven tot strafrechtelijke vervolging. Zij is dus zelfs van toepassing op personen voor wie er geen enkele aanwijzing bestaat dat hun gedrag – zelfs maar indirect of van ver – een verband vertoont met zware criminaliteit. Bovendien bevat de richtlijn geen uitzonderingen, zodat zij zelfs van toepassing is op personen van wie de communicaties volgens de nationale rechtsregels onder het zakengeheim vallen.

59. Voorts beoogt deze richtlijn weliswaar bij te dragen tot de strijd tegen zware criminaliteit, maar zij vereist geen enkel verband tussen de gegevens die moeten worden bewaard en een bedreiging van de openbare veiligheid. Zij beperkt met name de bewaring niet tot gegevens die betrekking hebben op een bepaalde periode en/of een bepaalde geografische zone en/of een kring van bepaalde personen die op een of andere wijze betrokken kunnen zijn bij zware criminaliteit, of op personen voor wie de bewaring van de gegevens om andere redenen zou kunnen helpen bij het voorkomen, opsporen of vervolgen van zware criminaliteit.

60. In de tweede plaats bevat richtlijn 2006/24 niet alleen geen beperkingen, maar ook geen objectieve criteria ter begrenzing van de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de gegevens en het latere gebruik ervan met het oog op het voorkomen, opsporen of strafrechtelijk vervolgen van inbreuken die, gelet op de omvang en de ernst van de inmenging in de door de artikelen 7 en 8 van het Handvest erkende fundamentele rechten, voldoende ernstig kunnen worden geacht om een dergelijke inmenging te rechtvaardigen. Integendeel, richtlijn 2006/24 verwijst in artikel 1, lid 1, ervan enkel op algemene wijze naar ernstige criminaliteit zoals gedefinieerd in de nationale wetgevingen van de lidstaten.

61. Bovendien bevat richtlijn 2006/24 geen materiële en procedurele voorwaarden betreffende de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de gegevens en het latere gebruik ervan. Artikel 4 van deze richtlijn, dat de toegang van deze autoriteiten tot de



bewaarde gegevens regelt, bepaalt niet uitdrukkelijk dat deze toegang en het latere gebruik van de betrokken gegevens strikt gebonden zijn aan het doel, nauwkeurig afgebakende zware criminaliteit te voorkomen, op te sporen of strafrechtelijk te vervolgen, maar bepaalt enkel dat elke lidstaat de procedure en de te vervullen voorwaarden vaststelt voor toegang tot de bewaarde gegevens overeenkomstig de vereisten inzake noodzakelijkheid en evenredigheid.

62. In het bijzonder bevat richtlijn 2006/24 geen objectieve criteria op basis waarvan het aantal personen dat de bewaarde gegevens mag raadplegen en vervolgens gebruiken, kan worden beperkt tot wat strikt noodzakelijk is voor de verwezenlijking van het nagestreefde doel. Maar bovenal is de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de bewaarde gegevens niet onderworpen aan enige voorafgaande controle door een rechterlijke instantie of een onafhankelijke administratieve instantie waarvan de beslissing beoogt om de toegang tot de gegevens en het gebruik ervan te beperken tot wat strikt noodzakelijk is ter verwezenlijking van het nagestreefde doel en die uitspraak doet op een gemotiveerd verzoek van deze autoriteiten, ingediend in het kader van procedures ter voorkoming, opsporing of vervolging van strafbare feiten. Aan de lidstaten is evenmin enige specifieke verplichting opgelegd om dergelijke beperkingen vast te stellen.

63. Wat in de derde plaats de termijn betreft gedurende welke de gegevens worden bewaard, bepaalt artikel 6 van richtlijn 2006/24 dat deze gedurende ten minste zes maanden moeten worden bewaard, zonder dat enig onderscheid wordt gemaakt tussen de in artikel 5 van deze richtlijn genoemde categorieën van gegevens naargelang van het nut ervan voor het nagestreefde doel of naargelang van de betrokken personen.

64. Bovendien varieert de bewaringstermijn van ten minste zes maanden tot ten hoogste vierentwintig maanden, zonder dat wordt gepreciseerd dat deze termijn op basis van objectieve criteria moet worden vastgesteld om te waarborgen dat hij beperkt is tot wat strikt noodzakelijk is.

65. Uit het bovenstaande volgt dat richtlijn 2006/24 geen duidelijke en precieze regels bevat betreffende de omvang van de inmenging in de door de artikelen 7 en 8 van het Handvest erkende fundamentele rechten. Vastgesteld moet dus worden dat deze richtlijn een zeer ruime en bijzonder zware inmenging in deze fundamentele rechten in de rechtsorde van de Unie impliceert, zonder dat deze inmenging nauwkeurig is omkaderd door bepalingen die kunnen waarborgen dat zij daadwerkelijk beperkt is tot het strikt noodzakelijke.

66. Bovendien moet met betrekking tot de regels inzake de beveiliging en de bescherming van de gegevens die worden bewaard door de aanbieders van openbaar beschikbare elektronischecommunicatiediensten of een openbaar communicatienetwerk worden vastgesteld dat richtlijn 2006/24 onvoldoende garanties biedt dat de bewaarde gegevens doeltreffend worden beschermd tegen het risico van misbruik en tegen elke onrechtmatige raadpleging en elk onrechtmatig gebruik ervan, zoals wordt vereist door artikel 8 van het Handvest. In de eerste plaats bevat artikel 7 van richtlijn 2006/24 geen specifieke regels die aangepast zijn aan de enorme hoeveelheid gegevens die volgens deze richtlijn moeten worden bewaard, alsook aan het gevoelige karakter van deze gegevens en aan het risico dat zij op onrechtmatige wijze zullen worden geraadpleegd, en die met name ertoe strekken de bescherming en de beveiliging van de betrokken gegevens duidelijk en strikt te regelen om de volle integriteit en vertrouwelijkheid ervan te waarborgen. Bovendien is aan de lidstaten ook geen specifieke verplichting opgelegd om dergelijke regels vast te stellen ».

B.10.1. Zoals het Hof van Justitie heeft opgemerkt in de punten 56 en 57 van zijn arrest, schrijft de richtlijn voor om alle verkeersgegevens betreffende vaste en mobiele telefonie, internettoegang, e-mail over het internet en internettelefonie te bewaren, waardoor zij algemeen van toepassing is op alle personen en alle elektronische communicatiemiddelen, zonder onderscheid op basis van het doel, namelijk zware criminaliteit bestrijden, dat de Uniewetgever wilde nastreven.

De bestreden wet verschilt op dat punt niet van de richtlijn. Zoals in B.8 is vermeld, zijn immers de categorieën van gegevens die moeten worden bewaard identiek aan die welke zijn opgesomd in de richtlijn, terwijl geen enkel onderscheid wordt gemaakt met betrekking tot de betrokken personen of de bijzondere regels die moeten worden bepaald op basis van het doel van bestrijding van de inbreuken beschreven in artikel 126, § 2, van de wet van 13 juni 2005, dat bij de bestreden wet werd vervangen. Net zoals het Hof van Justitie heeft vastgesteld met betrekking tot de richtlijn (punt 58), is de wet dus ook van toepassing op personen voor wie er geen enkele aanwijzing bestaat dat hun gedrag – zelfs maar indirect of van ver – een verband vertoont met de in de bestreden wet opgesomde inbreuken. Op dezelfde wijze is de wet, zonder enige uitzondering, ook van toepassing op personen van wie de communicaties onder het beroepsgeheim vallen.

B.10.2. Niet méér dan het geval is voor de richtlijn, vereist het bestreden artikel 5 enig verband tussen de gegevens die moeten worden bewaard en een bedreiging van de openbare veiligheid. Het beperkt evenmin de bewaring van de desbetreffende gegevens tot een bepaalde periode of een bepaalde geografische zone of nog tot een kring van personen die betrokken kunnen zijn bij een door de wet beoogde inbreuk, of die zouden kunnen helpen, door het bewaren van de gegevens, bij het voorkomen, opsporen of vervolgen van die inbreuken.

B.10.3. Ook al worden de autoriteiten die gemachtigd zijn tot toegang tot de bewaarde gegevens, opgesomd in artikel 126, § 5, 3°, van de wet van 13 juni 2005, vervangen bij artikel 5 van de bestreden wet, toch wordt bij de wet geen enkele materiële of procedurele voorwaarde vastgelegd met betrekking tot die toegang.

B.10.4. Wat ten slotte de bewaarperiode van de gegevens betreft, maakt de wet geen enkel onderscheid tussen de categorieën van gegevens op basis van hun eventuele nut voor de nagestreefde doelstelling, of naar gelang van de betrokken personen.

B.11. Om dezelfde redenen als die welke het Hof van Justitie van de Europese Unie ertoe hebben gebracht de « Dataretentierichtlijn » ongeldig te verklaren, dient te worden vastgesteld dat de wetgever, met de aanneming van artikel 5 van de bestreden wet, de grenzen heeft overschreden die worden opgelegd door de eerbiediging van het evenredigheidsbeginsel in het licht van de artikelen 7, 8 en 52, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Het voormelde artikel 5 schendt bijgevolg de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met die bepalingen. Het enige middel in de zaak nr. 5856 en het eerste middel in de zaak nr. 5859 zijn gegrond.

B.12. Wegens hun ondeelbaar karakter met artikel 5, dienen ook de artikelen 1 tot 4, 6 en 7 van de bestreden wet van 30 juli 2013, en dus de wet in haar geheel, te worden vernietigd.

B.13. Rekening houdend met het feit dat zij niet kunnen leiden tot een ruimere vernietiging, dienen de andere middelen in de zaak nr. 5859 niet te worden onderzocht.

Om die redenen,

het Hof

vernietigt de wet van 30 juli 2013 « houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering ».

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 11 juni 2015.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

J. Spreutels